

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PRÁVNÍ A PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY
ROZVODU MANŽELSTVÍ A JEHO VLIV
NA NEZLETILÉ DÍTĚ**

Autor práce: Martina Zbiralová

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné sféře

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Josef Kříha, PhD.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2022

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Martina Zbiralová

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Právní a psychologické aspekty rozvodu manželství a jeho vliv na nezletilé dítě

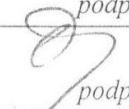
Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Legal and psychological aspects of divorce and its impact on underaged children

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

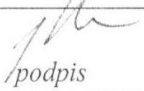
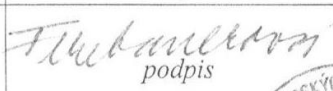
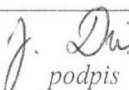
Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, titul): Mgr. Bc. Josef Kříha, PhD.

Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): únor 2021

Cíl bakalářské práce: Hlavním cílem je popsat a objasnit rozvod manželství ve fázi, kdy se řeší péče o nezletilé dítě a porozvodové uspořádání z hlediska platné právní úpravy (de lege lata). Vedlejším cílem je z psychologického hlediska zjistit a popsat, co nezletilé dítě během rozvodu prožívá a jaké fyzické i psychické následky z tohoto procesu mohou vznikat. Výstupem práce bude shrnutí negativních a pozitivních dopadů na rodinu a nezletilé dítě po rozvodu.

Student: Martina Zbiralová	19.2.2021 datum	Martina Zbiralová podpis
Vedoucí práce: Mgr. Bc. Josef Kříha, PhD.	4.2.2021 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	12.5.2021 datum	 podpis
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	11.5.21 datum	 podpis
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	17.5.2021 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Bc. Josefu Kříhovi, PhD. za cenné rady, připomínky a metodické vedení bakalářské práce.

ABSTRAKT

ZBÍRALOVÁ, M. *Právní a psychologické aspekty rozvodu manželství a jeho vliv na nezletilé dítě: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2022. 84 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Bc. Josef Kříha, PhD.

Klíčová slova: manželství, rodina, rozvod, nezletilé dítě

Úvodní část bakalářské práce (dále jen „**práce**“) formou širšího teoretického vhledu primárně vymezuje základní pojmosloví a východiska zkoumané tematické oblasti, včetně charakteristiky funkce a účelu manželství, práv a povinností manželů, rodičovské zodpovědnosti, práv a povinností rodičů, vznik a zánik rodičovské zodpovědnosti, či institutu poručenství a opatrovnictví.

Ve druhé navazující části práce je úžeji a detailněji analyzován institut rozvodu, historický vývoj rozvodu, druhy rozvodu, důvody a příčiny rozvodu a dále jsou zde úžeji analyzovány právní společenské a psychologické aspekty rozvodu a následně dopad rozvodu na nezletilé děti a dále stanovení výše výživného na nezletilé děti.

Empiricky orientovaná část má navazující ambici obohatit její teoretické výstupy, kde za pomoci kvalitativních výzkumných metod, např. užitá případová studie opatřená v Krizovém centru pro děti a rodinu v Jihočeském kraji, demonstruje možné příčiny a důvody rozvodu a následný dopad na nezletilé dítě.

ABSTRACT

ZBÍRALOVÁ, M. *Legal and Psychological Aspects of Divorce and its Impact on Minor Children*, bachelor's thesis, České Budějovice. The College of European and Regional Studies, 2022. 84 p. Thesis Supervisor: Mgr. Bc. Josef Kříha, PhD.

Keywords: marriage, family, divorce, minor child

The introductory section of the bachelor's thesis primarily focuses on a theoretical description of key terms and key points related to the subject. It also characterizes the functions and purpose of marriage, the rights and obligations of the married couple, their parental responsibility, parental rights and obligations, the creation and dissolution of parental responsibility, and also the institute of guardianship and custodial care.

The follow-up section provides a detailed analysis of the institute of divorce, the historical development of divorce, types of divorce, and reasons and causes of divorce. The section also analyses legal, social, and psychological aspects of divorce and its impact on minor children, including the determination of child maintenance to be paid.

The empirical section of the thesis seeks to enrich its theoretical findings and thus illustrate the possible causes and reasons of divorce and its resulting impact on a minor child. The section is based on qualitative research methods, such as a case study provided by The Crisis Centre for Children and Families in the South Bohemian region.

OBSAH

Úvod.....	10
1 Cíl a metodika bakalářské práce	11
2 Manželství.....	12
2.1 Pojem.....	12
2.2 Funkce manželství	12
2.3 Účel manželství	12
2.4 Práva a povinnosti manželů.....	13
2.4.1 Manželská věrnost.....	13
2.4.2 Uspokojování potřeb rodiny.....	13
2.4.3 Zastupování mezi manžely.....	14
3 Rodina	15
3.1 Pojem.....	15
3.2 Funkce rodiny	15
3.3 Rodičovská zodpovědnost.....	16
3.3.1 Vzájemná práva a povinnosti.....	16
3.3.2 Práva a povinnosti rodičů.....	16
3.3.3 Vznik a zánik rodičovské zodpovědnosti.....	17
3.3.4 Práva a povinnosti dětí	17
3.3.5 Pozastavení výkonu rodičovské zodpovědnosti.....	18
4 Poručenství	19
4.1 Pojem.....	19
4.1.1 Ustanovení poručníka.....	19
4.1.2 Vzájemný vztah poručníka a dítěte	19
4.1.3 Povinnosti a práva poručníka	20
4.1.4 Zánik poručenství.....	20
5 Opatrovnictví.....	22
5.1 Pojem.....	22
6 Rozvod.....	23
6.1 Pojem.....	23
6.1.1 Rozvod na základě viny	24
6.1.2 Rozvod na základě rozvratu	24
6.1.3 Rozvod na základě dohody	24
6.2 Historický vývoj rozvodu.....	25
6.2.1 Od středověku k tzv. „manželské novele“	25

6.2.2	Od rozluky k rozvodu.....	26
6.2.3	Od liberalizace po současnost	27
6.3	Druhy rozvodu.....	28
6.4	Důvody a příčiny rozvodu.....	30
6.4.1	Rozdílnost povah a zájmů, citové odcizení.....	32
6.4.2	Nevěra	32
6.4.3	Alkoholismus	34
6.4.4	Nezájem o rodinu	35
6.4.5	Rozdílná očekávání	35
6.4.6	Výchova dítěte	36
6.4.7	Komunikace	36
6.4.8	Ekonomika – nedostatek financí	37
6.4.9	Domácí násilí	38
7	Psychologické aspekty rozvodu s nezletilými dětmi.....	40
7.1	Jak dětem vysvětlit rozvod	40
7.2	Kdy vysvětlovat.....	40
7.3	Říct dětem, co mohou očekávat	41
7.4	Vysvětlit dětem rozvod	42
7.5	Obavy dětí v rozvodové fázi	42
7.6	Reakce dětí na rozvod	43
7.7	Loajalita.....	44
7.8	Dětské strategie	44
7.9	Emoce.....	45
8	Negativní a pozitivní dopad rozvodu na nezletilé dítě	50
8.1	Předškolní děti.....	51
8.2	Mladší školní věk	52
8.3	Starší školní věk	53
8.4	Dospívající mládež	54
8.5	Krátkodobá reakce dětí na rozvod.....	55
8.6	Dlouhodobé reakce dětí na rozvod.....	55
8.7	Vyživovací povinnost k nezletilým dětem	56
8.7.1	Stanovení výše výživného k nezletilým dětem	56
9	Empirická část.....	59
9.1	Zápis osobní konzultace, 15. 2. 2009 – Orgán sociálně-právní ochrany dětí... 59	
1.1.	Zápis osobní konzultace, 23. 9. 2014 – Krizové centrum	60
9.2	Další postup	61

1.1.	Krizové centrum – první část zápisů	61
9.2.1	Zápis z osobní konzultace, 7. 10. 2014	61
9.2.2	Další zápis z osobní konzultace, 7. 7. 2015	62
9.2.3	Následující zápis z osobní konzultace, 27. 11. 2015.....	63
9.2.4	Osobní konzultace s nezletilou Nikolou, 30. 5. 2016	65
9.2.5	Osobní konzultace s matkou, 16. 6. 2016	66
9.3	Požadavek Okresního soudu v Jihočeském kraji o zaslání zprávy o spolupráci z Krizového centra	66
9.4	Požadavek Orgánu sociálně-právní ochrany dětí o zaslání zprávy o spolupráci z Krizového centra	67
9.5	Dopis od nezletilé Nikoly pro Orgán sociálně-právní ochrany dětí	68
9.6	Krizové centrum – zápisy ze dvou osobních konzultací s nezletilou Nikolou	69
9.7	Komunikace mezi Orgánem sociálně právní ochrany dětí a krizovým centrem 71	
9.7.1	Požadavek o podání zprávy o průběhu schůzek v Krizovém centru.....	71
9.7.2	První zpráva o spolupráci s rodiči nezletilých od Krizového centra.....	71
9.7.3	Druhá zpráva o spolupráci s rodiči nezletilých od Krizového centra	72
9.8	Rozsudek jménem republiky	72
9.9	Krizové centrum – třetí část zápisů	74
9.9.1	Zpráva o asistovaných kontaktech Aleny a Nikoly s matkou	74
9.9.2	Zpráva ve věci Nikoly a Aleny a nezdařilý pokus setkání paní Červenkové s dcerami	75
9.9.3	Průběh setkání p. Červenkové s dcerami	75
9.10	Situace v rodině k roku 2017	76
9.11	Osobní vyjádření k případové studii.....	76
9.12	Výstupy a doporučená opatření na základě analýzy případové studie	77
	Závěr.....	79
	Seznam použitých zdrojů	81
	Seznam zkratk	83
	Přílohy	84

Úvod

Volba výběru tématu práce byla determinována jeho trvalou celospolečenskou aktuálností, která byla rovněž ovlivněna subjektivním zájmem a osobními zkušenostmi zpracovatelky práce „*Právní a psychologické aspekty rozvodu manželství a jeho vliv na nezletilé dítě*“. Nosné kontury věcné části práce mají ambici objasnit rozvod manželství ve fázi, kdy se řeší péče o nezletilé děti a porozvodové uspořádání z hlediska účinné právní úpravy „*de lege lata*“. Rozvod manželství přináší problematické řešení jak majetkoprávních vztahů dřívějších manželů, tak i psychologické, které nejvíce pocítují děti.

Funkčnost rodiny je nutná od narození dítěte. Zajišťuje mu základní materiální potřeby, na které musí navazovat pocit bezpečí spojený s jistotou. V takové rodině získá dítě nové poznatky, dovednosti a ukládá si je jako své návyky. V rodinném prostředí získává dítě model vztahu k lidem a tím se u něj formulují předpoklady k úspěšnému životu v nové rodině, kterou v budoucnu založí.

Vztah rodinných příslušníků včetně dětí je komplex složitých vztahů, které se v průběhu doby mění. Postupem času musí manželé řešit náročnější situace. Řeší existenční problémy s vazbou na volnočasové aktivity, k tomu pracovní závazky, toto vše vytváří psychickou zátěž pro řešení úkolů. Pokud manželé neřeší problémy společně a vzájemně se netolerují a nerespektují, přichází manželská krize, která se může více prohlubovat. Čím déle krize trvá, tím více se projeví na psychice dítěte a může způsobit, že si dítě ponese psychické následky do budoucnosti. V následné době poznají změnu v chování dítě ve školce či škole, kde dítě může změnit své vystupování. Je zaznamenáno mnoho různých případů, kdy se podařilo takové rodinné krize překonat a manželský svazek pokračoval dále anebo krize skončila rozvodem.

Můžeme se zamyslet a položit si otázku, co je pro dítě lepší. Zda žít v rodině, kde jsou napjaté vztahy, dítě je přítomno u hádek rodičů nebo v nejhorším případě vidí fyzické napadení rodičů navzájem. Dítě zažívá pocit úzkosti, napětí nebo musí překonat bolestivý rozvod rodičů. Rozvod vždy nepřináší vyřešení vztahů a problémů. Rozvedení manželé si ve většině případů mnohdy neuvědomují, že rodičovské povinnosti musí plnit i po rozvodu a zabezpečit dítě materiálně a chovat se tak, aby nezpůsobovali dítěti další psychickou újmu.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Věcná část práce má ambici primárně formou teoretického širšího vhledu objasnit základní východiska zkoumané tématické oblasti objasnit rozvod manželství ve fázi, kdy se řeší péče o nezletilé dítě a porozvodové uspořádání z hlediska platné právní úpravy „*de lege lata*“, které je detailněji popsáno v rámci teoreticky orientované subkapitoly práce. Zde se řeší rozvod, druhy a příčiny rozvodu, péče o nezletilé děti a porozvodové uspořádání z hlediska účinné právní úpravy „*de lege lata*“.

Vedlejším cílem práce je z psychologického hlediska zjistit a popsat co nezletilé dítě během rozvodu prožívá a jaké fyzické i psychické následky z tohoto procesu mohou vznikat, jak dětem vysvětlit rozvod, reakce dětí na rozvod a jaké emoce dítě prožívá, které je detailněji popsáno v rámci teoreticky orientované subkapitoly práce.

Teoretická část práce bude za pomoci analyticko-syntetizujícího, „*de lege lata*“ postihu účinných zvláštních právních předpisů, dostupné literatury demonstrovat účinnou právní úpravu zkoumané tématické oblasti. Teoretická část práce je obohacena o její empirickou část. Za pomoci užití kvalitativní výzkumné metody, tj. případových studií, se bude detailněji zabývat jedním demonstrativními případem, který je úzce propracovaný v poslední kapitole této práce.

Dílčí a zevšeobecňující výstupy práce syntetizují prověřované negativní a pozitivní dopady na rodinu a nezletilé dítě po rozvodu. Zde je rozepsáno, jaký má dopad rozvod rodičů na nezletilé děti, jakými úskalími a problémy musejí děti v této době procházet, ale i to, že rozvod rodičů nemusí působit na nezletilé děti negativně.

2 Manželství

2.1 Pojem

Manželství je v zákoně o rodině definováno jako trvalé společenství muže a ženy, založené zákonem stanoveným způsobem. Mluví-li zákon o manželství jako trvalém společenství, nemá se tím na mysli, že manželství musí trvat od uzavření po dobu života obou manželů, i když by byl tento stav ideální. Zákon počítá s tím, že lidé nejsou ideální a ne každý dokáže žít celý život v jediném svazku. Z tohoto důvodu zákon o rodině počítá i s rozvodem manželství.¹

2.2 Funkce manželství

Manželství samo o sobě plní tři základní funkce. Je to funkce sexuálního soužití, výchova dětí a vzájemná pomoc. V každém stadiu manželství některá z těchto funkcí převažuje, zatímco jiné jsou méně důležité.

Uzavřou-li manželství mladí lidé, převažuje funkce sexuálního soužití, neboť v této době manželé ještě nemají děti, jsou zdraví, soběstační a význam vzájemné pomoci ještě není tak důležitý.

Po narození dětí je nejdůležitější funkcí manželství péče o ně a jejich výchova. Ve stáří sexuální potřeby manželů ustupují, děti jsou zpravidla soběstačné a tak nejdůležitější funkcí manželství je vzájemná pomoc manželů, neboť v této době již nemusí být některý z manželů soběstačný a zcela zdravý a tak je odkázán na pomoc toho druhého.

Jestliže rozhoduje soud, jestli manželství rozvede nebo nerozvede, zvažuje především, zda manželství plní nebo ještě může plnit svoji společenskou funkci.²

2.3 Účel manželství

Podle zákona o rodině účinného do roku 2013 bylo účelem manželství založení rodiny a řádná výchova dětí. Podle nového občanského zákoníku je účelem manželství

¹ CHODĚRA, O, *Partnerství, manželství a paragrafy*, Grada Publishing, spol. s.r.o. 2002, ISBN 80-247-0217-7, str. 10

² CHODĚRA, O, *Partnerství, manželství a paragrafy*, Grada Publishing, spol. s.r.o. 2002, ISBN 80-247-0217-7, str. 10,11

³ ŠEVČÍK, L, *Vyznejte se v rodinném právu*, Albatros Media a.s., ISBN 978-80-265-0221-0, str. 7,8

také vzájemná pomoc a podpora. Tato novinka se projevuje především v otázce výživného mezi manžely.³

2.4 Práva a povinnosti manželů

Muž a žena mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti. Jsou povinni spolu žít, být si věrni, respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí.

Tato vzájemná práva a povinnosti definuje zákon o rodině. Na první pohled je zřejmé, že se jedná o deklaratorní prohlášení, neboť z praxe víme, že v řadě manželství je tomu zcela jinak. Manželé spolu nežijí, o věrnosti nemůže být ani řeč, natož pak o vzájemném respektování, důstojnosti, pomoci či společné výchově a péči o děti.⁴

2.4.1 Manželská věrnost

Manželé si musejí být podle zákona věrni. Je to jedna ze základních povinností manželů, kterou občanský zákoník stanoví. Ale ne v každé fázi manželství tomu tak je. Také je základní otázkou „Co to je vlastně věrnost či spíše co je již porušením této povinnosti?“. Je to jen posezení na kávě s osobou opačného pohlaví anebo lze jako nevěru hodnotit až sexuální soužití s jinou osobou? A jak intenzivní takové soužití musí být, aby již šlo o porušení manželských povinností? Takové posouzení je vždy na soudci, který musí pečlivě zvažovat, zda jde o porušení věrnostních povinností, a to s přihlédnutím ke zvyklostem v celé společnosti, i rámci konkrétního páru.

Vzájemná věrnost není jedinou povinností manželů. Základem všech vzájemných práv i povinností je především vzájemná rovnost manželů v právech i povinnostech. Občanský zákoník vychází z rovnosti muže a ženy v manželství a z tohoto pohledu se odvíjí veškeré další úvahy o všech aspektech manželského života při jeho vzniku, průběhu, ale zejména při zániku.⁵

2.4.2 Uspokojování potřeb rodiny

O uspokojování potřeb rodiny jsou povinni oba manželé pečovat podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Je samozřejmé, že ve fungující rodině se

⁴ CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*, Grada Publishing, spol. s.r.o. 2002, ISBN 80-247-0217-7 str. 28

⁵ ŠEVČÍK, L. *Vyznejte se v rodinném právu*, Albatros Media a.s., ISBN 978-80-265-0221-0, str. 9, 10

oba snaží, aby byli partner i děti spokojeni, ale jakmile někdo začne zkoumat, jestli náhodou nepečuje o společnou domácnost více než ten druhý, je to předzvěst rozpadu manželství. Je nemorální tvrdit, že lépe finančně ohodnocený partner má v manželství větší výhody než ten druhý. Poskytování peněžních prostředků může být z části nebo úplně vyváženo osobní péčí o společnou domácnost a děti.

2.4.3 Zastupování mezi manžely

Manžel je oprávněn zastupovat manželku (a naopak manželka zastupovat manžela) v běžných záležitostech. Kterýkoli z manželů může vyřizovat běžné záležitosti rodiny a není třeba souhlasu druhého z manželů. Kdyby se ovšem jednalo o nějaké závažnější, nikoli běžné úkony, bylo by třeba souhlasu obou dvou. I v tomto případě záleží na konkrétní situaci, neboť to, co může být běžné pro jednu rodinu, nemusí být běžné pro jinou. Zákon o rodině ovšem nepředpokládá, že vztahy mezi manžely jsou takto idylické, proto jeden z manželů může vyloučit vůči jiným osobám, aby druhý z manželů za něho jednal i v běžných záležitostech. V praxi to může být tak, že se manžel dohodne se svým věřitelem, že dluh vůči němu bude splacen přímo jemu (věřiteli) a nikoli manželce, ačkoli by to jinak bylo „lege artis“.⁶

⁶ CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*, Grada Publishing, spol. s.r.o. 2002, ISBN 80-247-0217-7 str. 29,30

3 Rodina

3.1 Pojem

Pojem rodiny je třeba vykládat v obecném slova smyslu, kdy rodinu tvoří manželé, jejich děti, eventuálně další příbuzní, kteří s nimi společně žijí a kteří ve smyslu občanského zákoníku tvoří společnou domácnost a vůči sobě mají vzájemná práva a povinnosti.⁷

Rodina je zajisté nejstarší lidskou společenskou institucí. Vznikla kdysi v pradávných dobách, kdy se člověk ještě moc málo podobal tomu, jak se známe dnes.

Vznikla nejen z přirozeného pudu pohlavního, jenž vede k plození a rozmnožování daného živočišného druhu (k tomu ostatně není potřeba rodiny), ale především z potřeby své potomstvo ochraňovat, učit, vzdělávat a připravovat pro život.⁸

3.2 Funkce rodiny

- **Biologicko-reprodukční (rozmnožovací)**

Udržování života a pokračování rodu početím a porodem nového jedince.

- **Ekonomicko-zabezpečovací (vyživovací)**

Zabezpečení členů rodiny po ekonomické stránce. Tato funkce byla důležitá hlavně v minulosti. Rodina zabezpečovala své členy v období, kdy se sami nemohli postarat o své živobytí.

- **Sociálně-výchovná**

Rodina je první socializační skupinou, která dítě zásadně ovlivňuje, rodiče jsou prvními vzory chování, znamená to upřímný zájem o dítě, jeho výchovu, péči o něj, porozumění jeho vývoji, potřebám, požadavkům a rozvoj jeho schopností. Rodiče by měli prosazovat zájmy dítěte a chránit jej před nepříznivými situacemi a učit jej těmto situacím čelit.

⁷ CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*, Grada Publishing, spol. s.r.o. 2002, ISBN 80-247-0217-7 str. 10

⁸ Matějček, Z.. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, Praha Portál 1994, ISBN 80-85282-83-6, str. 15

- **Emocionální**

Rodina působí na člověka emocionálně v takové míře jako žádná jiná instituce. Dobré plnění této funkce vyžaduje zralou osobnost rodičů. Je důležitá pro soudržnost rodiny.⁹

3.3 Rodičovská zodpovědnost

3.3.1 Vzájemná práva a povinnosti

Rodiče a děti mají vůči sobě navzájem práva a povinnosti. Zajímavé je, že zákon č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**nový občanský zákoník**“) nejdříve uvádí povinnosti a až poté práva, což není příliš obvyklé, ale jistě to hodně svědčí o úpravě vztahů mezi rodiči a dětmi. Navíc se ani rodiče ani děti nemohou vzájemných práv a povinností vzdát. Tedy mohou se tak projevit, ale nemá to žádnou právní váhu.¹⁰

3.3.2 Práva a povinnosti rodičů

Pojem rodičovské zodpovědnosti je přesněji definován jako souhrn práv a povinností, které rodiče mají při péči o nezletilé dítě, což představuje zejména péči o jeho zdravý tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.

Rodičovská zodpovědnost zahrnuje i zastupování nezletilého dítěte a správu jeho jmění. Při výkonu rodičovské zodpovědnosti jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled, odpovídající stupni jeho vývoje. Rodiče mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví a další hodnoty ovlivňující jeho vývoj.

Pro většinu rodin je plnění povinností vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti samozřejmostí. Rodiče mají zájem na tom, aby z jejich dětí vyrostli zdraví, rozumově a mravně vyspělí lidé. Stejně tak se snaží, aby děti byly zajištěny do budoucna, a proto dětem spoří, snaží se zajistit bydlení, apod.

⁹ SEDLÁK, R. *Rodina, funkce rodiny, historický vývoj rodiny*. [online; cit. 2021-12-20]. Dostupné z WWW: <https://slideplayer.cz/slide/11192234/>

¹⁰ ŠEVČÍK, L. *Vyznejte se v rodinném právu*, Albatros Media a.s., ISBN 978-80-265-0221-0, str. 44

Bohužel se setkáváme i s případy, kdy rodiče přivedou na svět děti, ale jejich další osud je již nezajímá. Někteří rodiče se o děti nestarají, nesledují, co děti dělají ve svém volném čase, ale ani to, zda děti vůbec chodí do školy.

V trestní praxi se můžeme setkávat i s případy, kdy nezletilé děti po nocích vykrádají tabákové stánky, prodejna s alkoholem nebo utrácejí peníze v hracích automatech.¹¹

Dítě se rodí so světa lidí a věcí. Lidé rozhodnou o jeho životě, neboť oni dají jméno a smysl věcem kolem dítěte. V soužití s lidmi se dítě naučí mluvit, myslet, cítit a jednat jako člověk.

Největší vliv budou mít na dítě osoby, s nimiž se setká nejdříve: matka, otec, sourozenci, prarodiče. Chování a citové projevy členů rodiny budou pro dítě příkladem, z něhož bude vycházet po celý život i tehdy, když bude chtít tento názor překonávat.¹²

3.3.3 Vznik a zánik rodičovské zodpovědnosti

Tato rodičovská zodpovědnost vzniká narozením dítěte a zaniká dnem, kdy dítě nabude svéprávnosti. Rozsah a trvání rodičovské zodpovědnosti je možné měnit, ale takovou změnu může provést pouze soud.

Všechny práva a povinnosti rodičů k dětem netrvají časově neomezeně. Práva a povinnosti osobní povahy či spojená s osobností dítěte zanikají zletilostí dítěte, tj. dosažením osmnácti let.¹³

3.3.4 Práva a povinnosti dětí

Základní povinností dítěte, alespoň podle pořadí v zákoně je povinnost dbát svých rodičů. To je možné chápat, jako povinnost dítěte ctít a respektovat své rodiče, tedy chovat se k nim tak, jak to je v dané době a místě očekáváno. Zjednodušeně řečeno tak, jak by dítě chtělo, aby se k němu chovaly jeho děti. Ale to většinou neví, tedy můžeme říci, že se prostě dítě musí chovat slušně.¹⁴

¹¹ CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy* Grada Publishing, spol. s.r.o. 2002, ISBN 80-247-0217-7, str. 35

¹² KUBIČKA, L. *Psychologie školního dítěte a jeho výchova v rodině*, Praha, Státní zdravotnické nakladatelství, 1963, Místo uložení Moravská zemská knihovna v Brně, Signatura PK – 0021,745-63, str. 22

¹³ ŠEVČÍK, L. *Vyznejte se v rodinném právu*, Albatros Media a.s., ISBN 978-80-265-0221-0 str. 44

¹⁴ ŠEVČÍK, L. *Vyznejte se v rodinném právu*, Albatros Media a.s. ISBN 978-80-265-0221-0 str. 45

3.3.5 Pozastavení výkonu rodičovské zodpovědnosti

Může se stát, že některý z rodičů z nějakého důvodu nebude moci svoji rodičovskou zodpovědnost vykonávat. Může být nemocný, dlouhodobě v zahraničí, ale i ve výkonu trestu odnětí svobody. Chtít za takových okolností jeho součinnost bývá zpravidla nemožné či přinejmenším velmi obtížné.

Z těchto důvodů zákon stanoví, pokud je při výkonu rodičovských povinností závažná překážka a vyžaduje-li to zájem dítěte, může soud pozastavit výkon rodičovské zodpovědnosti.

Pozastavení výkonu rodičovské zodpovědnosti není sankcí pro rodiče. Důvodem jsou pouze a jenom objektivní důvody a zájem dítěte.

Jestliže soud pozastaví výkon rodičovské zodpovědnosti jednomu z rodičů, potom práva a povinnosti z ní vyplývající nemůže dotyčný vykonávat.

Výkon těchto práv a povinností nadále náleží jen druhému rodiči, který je oprávněn sám o dítěti rozhodovat, vychovávat ho, zastupovat nebo spravovat jeho majetek. Kdyby došlo k pozastavení výkonu rodičovských práv u obou z rodičů, musel by dítěti být ustanoven poručník.¹⁵

¹⁵ CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*, Grada Publishing, spol. s.r.o. 2002, ISBN 80-247-0217-7 str. 39

4 Poručenství

4.1 Pojem

Poručenství je jeden ze statusových právních režimů náhradní rodinné péče, který se uplatní, pokud rodiče nezletilého dítěte nehájí jeho zájmy a nespravují jeho záležitosti, resp. Pokud nevykonávají plně svou rodičovskou zodpovědnost.

Poručenství je v českém právu upraveno v § 928-942 občanského zákoníku.¹⁶

4.1.1 Ustanovení poručníka

Soud ustanoví zpravidla poručníkem toho, koho doporučili rodiče za předpokladu, že to není v rozporu se zájmy dítěte. Pokud nikdo nebyl doporučen, ustanoví soud poručníkem někoho z příbuzenstva, anebo osoby blízké dítěte nebo rodině. Teprve tehdy, není-li žádná taková osoba k dispozici, ustanoví soud poručníkem jinou osobu.

Bohužel dochází k tomu, že rodiče dítěte při nějaké automobilové nehodě zemřou a dítě se ocitne samo. Je pochopitelné, že o dítě v takovém případě začnou pečovat jeho nejbližší příbuzní, např. prarodiče, sourozenec některého z rodičů, apod. Toto je ideální případ a soud bere v úvahu to, že nejlépe se o dítě postarají jeho příbuzní.

Stává se též, že některý z rodičů je nevládně nemocný a je srozuměn s tím, že zemře. Doporučí proto někoho, kdo by měl o dítě pečovat. Soud takové přání respektuje za předpokladu, že je to v zájmu dítěte. Je-li tato osoba vhodná, za poručníka ji ustanoví.

Pouze v případě, kdy nemůže být poručníkem dítěte fyzická osoba, stanoví soud poručníkem orgán sociálně-právní ochrany dětí. Do doby než je ustanoven poručník, nebo dokud se ustanovený poručník neujme své funkce, činí neodkladné úkony v zájmu dítěte a v jeho zastoupení orgán sociálně-právní ochrany dětí.¹⁷

4.1.2 Vzájemný vztah poručníka a dítěte

Na vztah poručníka a dítěte se přiměřeně vztahují ustanovení o právech a povinnostech rodičů a dětí. Poručník samozřejmě má citový vztah k dítěti nebo dítě

¹⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí (aktualizace 10. 11. 2021). Formy náhradní rodinné péče [online; cit. 2021-12-08]. Dostupné z WWW: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>

¹⁷ CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*, Grada Publishing, spol. s.r.o. 2002, ISBN 80-247-0217-7 str. 56

k němu, ale není to vztah rodiče a dítěte. Je to vztah, který zákon definuje jako vztah osob blízkých ve smyslu § 116 občanského zákoníku.

Funkce poručníka proto nezakládá vyživovací povinnost k dítěti a naopak. Zatímco rodiče jsou povinni přispívat na výživu svého dítěte a starat se o něj, poručník takovou povinnost nemá.

Poručník zas nemůže očekávat od dítěte, že se v dospělosti o něj bude starat a přispívat na jeho výživu. Protože se jedná o vztah právní, soud zproští poručníka poručenství na jeho návrh. Pokud by se ovšem poručník stal nezpůsobilý pro výkon funkce nebo pokud by porušoval své povinnosti, soud jej odvolá.¹⁸

4.1.3 Povinnosti a práva poručníka

Na rozdíl od opatrovníka, kterému je svěřen výkon jen těchto práv a povinností za rodiče, ve kterých hrozí střet zájmů mezi dítětem a rodičem, poručník je přebírá všechny, protože má poručence nejen zastupovat a spravovat jeho majetek, ale také vychovávat a pečovat o jeho vzdělání. Nemá pouze vyživovací povinnost, které zůstává rodičům.

Výjimečně ovšem může soud okruh práv a povinností poručníka vymezit jinak. Poručník nemusí o dítě pečovat osobně, ale pokud koná tak, jako by mu dítě bylo svěřeno do péče, má nárok na hmotné zabezpečení a také např. nárok na mateřskou a rodičovskou dovolenou.¹⁹

4.1.4 Zánik poručenství

Poručenství zaniká ve dvou případech. Prvním je okamžik, kdy alespoň jeden z rodičů dítěte opětovně nabude v plném rozsahu svou rodičovskou zodpovědnost, příp., kdy je určeno mateřství či otcovství k nalezenému dítěti.

Druhým předpokladem je rozhodnutí poručenského soudu o zproštění funkce poručníka na jeho výslovnou žádost nebo o jeho odvolání, např. na návrh poručenské rady, rozhodnout může i bez návrhu, dozví-li se, že poručník porušuje své povinnosti či nastanou jiné skutečnosti, které jeho odvolání odůvodní (např. omezení ve svéprávnosti,

¹⁸ CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*, Grada Publishing spol. s.r.o. 2002, ISBN 80-247-0217-7 str. 57

^{19, 20} Ministerstvo práce a sociálních věcí (aktualizace 10. 11. 2021). *Formy náhradní rodinné péče* [online; cit. 2021-12-08]. Dostupné z WWW: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>.

příliš vysoký věk či nepříznivý zdravotní stav, ztráta bezúhonnosti nebo jiná změna způsobu života, která už nezaručuje správný výkon funkce).

Vyhovět žádosti poručníka lze ale jen z důležitých důvodů a v zájmu nezletilého.¹

5 Opatrovnictví

5.1 Pojem

V případě, kdy dochází ke střetu zájmů zákonných zástupců dítěte a zájmů dítěte a tím k ohrožování majetkových zájmů dítěte, ustanoví soud opatrovníka.

Totéž platí, probíhá-li řízení o omezení rodičovské zodpovědnosti. Stává se, že rodiče nebo zákonní zástupci dítěte se mohou dostat do střetu se zájmy dítěte, aniž si to uvědomují. Nejčastěji je tak tomu při řízení o rozvodu manželství.

V souvislosti s rozvodem manželství také probíhá řízení o tom, komu z rozvedených rodičů bude dítě svěřeno do výchovy, jaké bude jeho výživné nebo jak se bude rodič, kterému dítě svěřeno nebude s dítětem stýkat.

Lehce by mohlo dojít k tomu, že rodiče vymění zájem dítěte za zájem svůj. Mohli by se dohodnout na tom, že druhý z manželů bude souhlasit s rozvodem manželství za předpokladu, že nebude platit výživné na dítě, že mu případně byt, atd. Ve všech těchto případech je třeba, aby zájmy dítěte chránil někdo, kdo nebude ani majetkově ani jinak spjatý s danou situací a kdo bude moci nezávisle posoudit zájmy dítěte.²⁰

²⁰ CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*, Grada Publishing, spol. s.r.o. 2002, ISBN 80-247-0217-7, str. 58

6 Rozvod

6.1 Pojem

Hmotněprávní úprava rozvodu je dnes upravena v aplikaci ustanovení § 24 a následně v zákoně č.210/1998 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o rodině**“). Tato úprava byla na našem území účinná do konce roku 2013, kdy ji od 1. 1. 2014 nahradila úprava institutu rozvodu zakotvená v novém soukromoprávním kodexu tj. aplikaci ustanovení § 755 a následně nového občanského zákoníku. Ustanovení upravující rozvod manželství mají kogentní povahu a účastníci právního vztahu se tak od nich nemohou na základě vzájemné dohody odchýlit.

Rozvod manželství je jediný způsob zrušení manželství za života obou manželů. Rozvodem manželství zaniká mezi manžely rodinně právní vztah a dále se na ně hledí jako na svobodné. Rozvodem manželství však nepřestávají být bývalí manželé rodiči svých dětí a příbuzenský poměr mezi nimi nezaniká.

Základem koncepce tuzemské právní úpravy rozvodu manželství je jediný rozvodový důvod, jímž je tzv. kvalifikovaný rozvrat manželského společenství, tzn. Rozvrat hluboký a trvalý a to do té míry, že nelze očekávat obnovení manželského soužití. Jde o objektivní rozvodový důvod, což znamená, že rozvrat manželství musí být dán objektivně, nikoli subjektivně z pohledu jednoho z manželů a tuto podmínku musí posoudit nestranný a nezávislý soud v řízení o rozvod.²¹

Rozvod manželství a rozpad rodiny představují jedno z nejsvízelnějších období a to nejen pro přímé účastníky rozvodu, tj. pro rodiče a děti, ale často i pro celou širší rodinu. Má své aspekty sociální, etické, právní, emoční a pochopitelně velmi důležité aspekty psychologické. Rozvod není v našich zemích ojedinělým jevem, spíše naopak, počet rodin, které se rozvádějí, se drží na vysoké úrovni. Je to období naplněné stresem a frustrací. Rozvod může být považován za určité základní společenské sanační opatření, které má zamezit nesouladu a těžkým konfliktům mezi manželi, má skončit problematické soužití a umožnit tím další životní perspektivy. Tyto základní předpoklady

²¹ ŠMÍD, O. *Rozvod manželství*, Nakladatelství Leges, spol. s.r.o., 2013, ISBN 978-80-87576-66-3, str. 39

se ne vždy naplňují a očekávané pozitivní změny se neobjeví, naopak začíná dále docházet k dalším konfliktům i v době po rozvodu.²²

Rozvod manželství je založen na skutečnosti, že vztahy mezi manžely jsou narušeny rozvratem. Existence rozvratu se buď přímo dokazuje, nebo se na ni nepřímo usuzuje, buď ve starší úpravě stanovením *absolutních důvodů*, např. zákon č. 320/1919 Sb. ve znění pozdějších předpisů, tzv. manželská novela nebo modernější úpravy na základě odděleného žití manželů, které musí trvat zákonem stanovenou dobu. V evropských právních úpravách rozvodu se manželství se můžeme v různých variantách a kombinacích setkat v podstatě se třemi variantami rozvodu.

6.1.1 Rozvod na základě viny

Je tradičně nejstarší formou úpravy. Vyslovení viny na rozvodu resp. rozvratu má zpravidla závazné hmotně-právní důsledky, které se projevují zejména ve vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovi a při vypořádání majetkových vztahů.

6.1.2 Rozvod na základě rozvratu

Je založen na objektivní skutečnosti. V některých právních úpravách je vyžadováno zjišťování příčin rozvratu a rozvrat musí být prokázán v některých právních úpravách se existence rozvratu prokazuje nepřímo.

6.1.3 Rozvod na základě dohody

Je nejmodernější formou rozvodu. Právní úpravy se liší podle rozsahu dohod, zpravidla však tato dohoda musí obsahovat i řešení právních následků rozvodu. Vedle rozvodu provedeného soudem existuje i tzv. administrativní rozvod, kdy za splnění určitých podmínek (zpravidla neexistence nezletilých dětí) o rozvodu rozhoduje správní matriční orgán.²³

²² MATĚJČEK, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*, Praha: Grada, 2002, ISBN 80-247-0332-7, str. 39

²³ HRUŠÁKOVÁ, M. *Rodinné právo v aplikační praxi*, Praha: C. H. Beck, 2000, ISBN 80-7179-293-4, str. 3

6.2 Historický vývoj rozvodu

6.2.1 Od středověku k tzv. „manželské novele“

Ve středověku, kdy bylo manželské právo výlučně pod dohledem římskokatolické církve a jeho právní úprava byla podrobena kanonickému právu nebylo představitelné, že by do této oblasti necírkevní moci jakkoli zasahovala a manželské otázky jakkoli regulovala. Do tohoto výsadního postavení římskokatolické církve bylo ze strany necírkevní moci zasaženo až v druhé polovině 18. stol, kdy nejprve za vlády Marie Terezie došlo k vydání dvou nařízení vztahujících se k manželskému právu a poté za vlády Josefa II. Byl vydán tzv. „manželský patent“ jenž zavedl státní právo manželské a odňal věci manželské církevním soudům.²⁴

Dne 1. 6. 1811 vydal císař František I. Habsburský císařským patentem č. 946/1811 Sb. Obecný zákoník občanský, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 1812. Tento občanský zákoník kodifikoval mimo jiné i oblast rodinného práva. Rodinné právo bylo v té době teorií chápáno jako jistý souhrn práv a povinností vyplývajících z postavení jedince v rodině. Od práva rodinného se rozvíjelo právo manželské, které bylo označováno za souhrn právních pravidel, jimiž se upravují záležitosti a podmínky uzavírání platného sňatku. Manželské právo bylo upraveno pro všechny vrstvy společnosti, ovšem rozdílné pro různá vyznání. Vzhledem k tomuto principu byla připuštěna rozlučitelnost pouze nekatolických manželství. Občanský zákoník byl na svou dobu v mnoha ohledech pokrokový, co se týká manželského práva, uznával za základ pro řešení všech věcí manželských jen občanské právo a rozhodování o nemanželských věcech přenesl na státní orgány, čímž vyloučil působnost orgánů církevních.²⁵

V souvislosti s ukončením manželství je třeba zdůraznit, že obecný občanský zákoník používal dva pojmy, které se významným způsobem ve své podstatě liší od pojmů užívaných v právní terminologii dnes. Rozvod se v dnešním slova smyslu označoval za rozlukou a pojem rozvod se označoval pro odluku neboli separaci. Tento institut ovšem dnešní právo nezná. Obecný občanský zákoník od svého počátku nepřipouštěl možnost zrušit manželství pouhou dohodou manželů, jak tomu bylo v právu římském. Manželství bylo možné zrušit pouze soudním rozhodnutím na základě zákonem stanovených důvodů. Na rozdíl od současné právní úpravy obsažené v zákoně o rodině a stejně tak i úpravy „*de*

²⁴ ŠMÍD, O. *Rozvod manželství*, Nakladatelství Leges, spol. s.r.o., 2013, ISBN 978-80-87576-66-3, str. 19

²⁵ ŠMÍD, O. *Rozvod manželství*, Nakladatelství Leges, spol. s.r.o., 2013, ISBN 978-80-87576-66-3, str. 20,21

lege ferenda“ zakotvené v novém občanském zákoníku hrála v některých případech ukončení manželského soužití významnou roli vina jednoho z manželů na tomto ukončení. Manželství katolíků bylo za života obou manželů zásadně nerozlučitelné. Nerozlučitelné bylo i manželství, u kterého v okamžiku jeho uzavírání byl jeden z manželů příslušníkem katolického náboženství. Rozluka nastávala pouze smrtí jednoho z manželů nebo prohlášením za mrtvého. Prohlášení za mrtvého bylo považováno za zvláštní druh rozluky manželství. U katolíků přicházel v úvahu pouze rozvod. U nekatolických křesťanů byla rozluka možná i za života manželů, ze zákona taxativně stanovených důležitých důvodů (§ 115 obecný zákoník občanský). Šlo o cizoložství, odsouzení pro zločin nejméně k pětiletému žaláři, zlomyslné opuštění manžela, rozluku pro neznámý pobyt manžela, rozluku pro úklady nebezpečné životu a zdraví a rozluku pro nepřekonatelný odpor.²⁶

6.2.2 Od rozluky k rozvodu

Po rozpadu Rakouska-Uherska a recepci rakouského práva do nově československého právního řádu zasáhla do právní regulace manželského práva tzv. manželská novela, zákon č. 320/1919 Sb., ve znění pozdějších předpisů, kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství. Manželská novela výrazným způsobem novelizovala ustanovení obecného zákoníku občanského týkající se rodinného práva a to především v oblasti uzavírání manželství a rozluky manželství. Manželská novela odstranila všechny rozdíly vyplývající z povahy vyznání manželů a sjednotila manželské právo pro všechny konfese. Dále zavedla jako fakultativní alternativu k církevnímu sňatku sňatek civilní a v právní úpravě rozluky stanovila rozlukové důvody pro všechny osoba bez rozdílu vyznání. Hledisko viny na rozvratu manželství přetrvávalo i nadále. Přijetí manželské novely bylo obecně považováno za významný krok k modernizaci manželského práva.²⁷

Podle ustanovení § 13 manželské novely bylo možné rozloučit každé manželství bez ohledu na náboženství a to pouze na základě taxativně vymezených rozlukových důvodů. Rozluku bylo možné vyslovit, dopustil-li se druhý manžel cizoložství, byl-li právoplatně odsouzen do žaláře nejméně na tři roky, opustil-li svého manžela zlomyslně

²⁶ ŠMÍD, O. *Rozvod manželství*, Nakladatelství Leges, spol. s.r.o., 2013, ISBN 978-80-87576-66-3, str. 22, 23

²⁷ ŠMÍD, O. *Rozvod manželství*, Nakladatelství Leges, spol. s.r.o. 2013, ISBN 978-80-87576-66-3, str. 25

a nevrátil-li se na soudní vyzvání do šesti měsíců. Dále byla rozluka možná, pokud nebyl pobyt manžela znám, vedl-li zhýralý život nebo pro nepřekonatelný odpor. Jediným rozlukovým důvodem, ke kterému bylo zapotřebí souhlasu obou manželů, byl důvod uvedený v § 13 písm. i manželské novela a to nepřekonatelný odpor. Za nepřekonatelný odpor byl považován hluboký odpor mezi manžely navzájem nebo jen jednoho z nich proti druhému, ať už spočívajícím na tělesném nebo mravním základu, který nebylo možné ničím překonat. Důsledkem nepřekonatelného odporu byla nemožnost dalšího soužití manželů. Nepřekonatelný odpor byl považován za zvláštní druh hlubokého rozvratu manželství (§ 13 písm. h), manželské novely. Tento rozlukový důvod byl v prvé řadě subjektivní povahy (psychický), přičemž nebylo vyloučeno, že v některých případech může být i objektivní. Žalobu podávali oba manželé současně, popř. se po jejím podání jeden z manželů k žalobě připojil. Materiálním předpokladem žaloby byl souhlas druhého manžela, přičemž tento souhlas musel nést všechny náležitosti projevu vůle. Judikatura dovodila, že jednou daný souhlas byl neodvolatelný.²⁸

Po událostech v r. 1948 došlo v důsledku výstavby nového právního řádu v rámci tzv. „právníkové dvouletky“ byl v prosinci 1949 přijat nový zákon č. 266/1949 Sb. o právu rodinném. Zákon o právu rodinném vycházel ve všech svých institutech ze zásady rovno právního postavení muže a ženy a právní úpravu manželského práva striktně sekularizoval. Ve věci zániku manželství za života manželů připouštěl zákon o právu rodinném jako důvod zániku vedle zániku soudním rozhodnutím o neplatnosti manželství a smrti jednoho z manželů i rozvod. Rozvod manželství terminologicky nastoupil namísto rozluky a představoval trvalé ukončení manželského soužití s možností uzavření nového sňatku.²⁹

6.2.3 Od liberalizace po současnost

Po změně politické situace v r. 1989 započaly práce na odpovídajících změnách právního řádu. Nejvýznamnější změna zákona o rodině byla provedena novelou ze dne 3. 4. 1998 č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů. Po přijetí velké novely zákona o rodině došlo v právní úpravě rozvodu k významné změně. Byl zrušen § 23

²⁸ ŠMÍD, O. *Rozvod manželství*, Nakladatelství Leges, spol. s.r.o., 2013, ISBN 978-80-87576-66-3, str. 26,27

²⁹ ŠMÍD, O. *Rozvod manželství*, Nakladatelství Leges, spol. s.r.o., 2013, ISBN 978-80-87576-66-3, str. 28

zákon o rodině, který ve svém druhém odstavci stanovil, že lehkomyšlný poměr k manželství je v rozporu se zájmem společnosti.³⁰

Od 1. 1. 2014 je v účinnosti nový občanský zákoník, nový komplexní soukromoprávní kodex, který zahrnuje i regulaci rodinně právních vztahů. Právní úprava ukončení manželství rozvodem se od dosavadní zásadně neliší, jde spíše o změny formulační povahy. Dle aplikace § 755 nového občanského zákoníku zůstává jediným důvodem rozvodu manželství kvalifikovaný rozvrat, tj. rozvrat trvalý a hluboký, u kterého nelze očekávat obnovení manželského soužití.³¹

Stejně jako dnes, tak ani v historii na našem území neexistoval právní úprava advokátního či administrativního rozvodu. Zjednodušení a zrychlení formou přijetí právní úpravy způsobem tzv. administrativního rozvodu bez ingerence soudu a jakéhokoliv zjišťování nebo prokazování rozvratu manželství nepovažuje zákonodárce ani dnes za vhodné. Zjednodušení a zrychlení je dle vůle zákonodárce zajištěno pouze v situacích, kdy jsou oba manželé v otázce ukončení jejich manželského soužití zajedno. Tento určitý rychlejší režim dopadá pouze na případy, kdy se manželé dohodnou nejen na samotném rozvodu, ale i na podstatných otázkách s ním souvisejících. Možnost pouze se rozvést bez prokazování rozvratu a příp. sporů týkajících se majetkového vypořádání a péči o nezletilé dítě v českém právu neexistuje. To je podle mého názoru spíše ku prospěchu, protože by docházelo k podceňování institutu manželství.³²

6.3 Druhy rozvodu

Snoubenci, kteří vstupují do manželství, jsou ve většině případů přesvědčení o tom, že jejich manželství bude trvat celý život. Bohužel však dochází v řadě případů k tomu, že po určitém čase buď oba, nebo některý z manželů zjistí, že mu rodinný život nevyhovuje, partner nesplňuje jeho představy anebo si přestanou partneři rozumět ve společné výchově dětí, vážne komunikace, partneři již nechtějí plánovat budoucí život, atd. V takovém případě přichází v úvahu rozvod manželství.

³⁰ ŠMÍD, O. *Rozvod manželství*, Nakladatelství Leges, spol. s.r.o., 2013, ISBN 978-80-87576-66-3, str. 35

³¹ ŠMÍD, O. *Rozvod manželství*, Nakladatelství Leges, spol. s.r.o., 2013, ISBN 978-80-87576-66-3, str. 37

³² ŠMÍD, O. *Rozvod manželství*, Nakladatelství Leges, spol. s.r.o. 2013, ISBN 978-80-87576-66-3, str. 38

Zákon o rodině upravuje rozvod dvěma způsoby. Může se jednat o smluvený nesporný rozvod anebo o rozvod sporný.³³

- **Nesporný čili smluvený rozvod**

Jestliže manželství trvalo alespoň rok a manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí a k návrhu na rozvod se druhý manžel připojí, má se za to, že je manželství natolik rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití.

Soud tady vychází ze stanoviska obou manželů, nezjišťuje příčiny rozvratu a manželství rozvede. Rozvodové řízení je v tomto směru zcela formální, soud si pouze ověří, že podmínky pro nesporný rozvod jsou dány. Pokud má už k rozvodu manželství dojít, pro oba manžele je rozhodně lepší, aby zvolili cestu nesporného smluveného rozvodu. V takovém případě je ovšem třeba předložit soudu určité dokumenty.

Mají-li manželé nezletilé děti, jsou povinni u soudu předložit pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů k nezletilým dětem po dobu po rozvodu. Stejně tak jsou povinni předložit písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy upravující po dobu po rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení, eventuálně vyživovací povinnost mezi nimi.

Smluvený rozvod ovšem předpokládá, že manželé se dohodnou i na dalších věcech tak, aby po jejich rozvodu nebylo třeba řešit jejich bytové, majetkové vztahy nebo vztahy k dětem. Nejdůležitější otázkou, kterou je třeba řešit v souvislosti s rozvodem, je právě otázka výchovy a výživy nezletilých dětí. V tomto případě soud nemůže bez dalšího rozhodnutí schválit dohodu rodičů, ale je třeba, aby byly poměry dětí pečlivě zkoumány.

Z tohoto důvodu děti v řízení zastupuje opatrovník, kterým zpravidla bývá příslušný orgán okresního úřadu. Pověřený pracovník si ověří poměry, ve kterých děti žijí, jak se o ně ten který z rodičů stará a soudu pak podává zprávu. Soud si rovněž vyžádá zprávu o výši výdělků rodičů a teprve poté mohou rodiče soudu navrhnout ke schválení dohodu o výchově a výživě nezletilých dětí po dobu po rozvodu.

³³ CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*, Grada Publishing, spol. s.r.o. 2002, ISBN 80-247-0217-7, str. 96

Při nesporném rozvodu je třeba, aby se rozvádějící se manželé dohodli na tom, kdo z nich bude nadále nájemcem společného bytu, takže tuto otázku po rozvodu manželství soud již neřeší. Stejně je tak tomu i při vypořádání společného jmění.³⁴

- **Sporný rozvod**

Sporný rozvod podle § 24 zákona o rodině znamená, že ve své podstatě jde o základní úpravu rozvodu manželství, která se uplatní tam, kde mezi manželi neexistuje shoda o řešení všech právních následků rozvodu včetně úpravy poměrů k nezletilým dětem, příp. zde neexistují skutečnosti umožňující uplatnění tzv. tvrdostní klauzule. V řízení, které lze samozřejmě zahájit jen na návrh jednoho z manželů, je třeba, aby návrhovatel prokázal, že manželství je tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití, tzn. je třeba prokázat existenci tzv. kvalifikovaného rozvratu. Musí jít o takový rozvrat manželství, z něhož je zřejmé, že mezi manžely definitivně došlo k zániku jejich manželského soužití a manželství pro ně, nebo alespoň pro jednoho z nich se stalo pouze formální záležitostí. Při zjišťování existence rozvratu soud bere v úvahu *příčiny rozvratu manželství* (§ 24 odst. 1) zákona o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Uvedená formulace neznamená nic jiného, než že soud je povinen zjistit příčiny rozvratu. Shodují-li se oba manželé na tom, že manželství má být rozvedeno je ovšem otázkou nakolik se soudu skutečně může podařit zjistit pravou příčinu rozvratu navíc, když za této situace se soud spokojí s výsledkem účastníků jako důkazním prostředkem.

35

6.4 Důvody a příčiny rozvodu

Všichni rozvedení rodiče chtěli mít šťastné manželství a mnozí se jen neochotně vzdávají naděje, že rozpad svazku není trvalý. Přes široké rozpětí problémů, jež se nevyhnutelně vynoří v důsledku rozchodu, včetně nedostatku peněz a zátěže hlavní zodpovědnosti za výchovu a blaho dětí, sedm z deseti rozvodů iniciují ženy. Můžeme se tak pozastavit nad tím, proč tolik žen považuje manželství za nesnesitelné a vydá se

³⁴ CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*, Grada Publishing, spol. s.r.o. 2002, ISBN 80-247-0217-7, str. 96,97

³⁵ HRUŠÁKOVÁ, M. *Rodinné právo v aplikační praxi*, Praha: C. H. Beck, 2000, ISBN 80-7179-293-4 str. 5

vlastní cestou, která jen znásobí jejich trápení, protože každá velká změna je většinou špatná.³⁶

Chceme-li přesně pochopit důvody a příčina, které vedou k rozpadu manželství, měli bychom mít jistou představu o emočních problémech, které přetrvávají z dětství, neboť tyto problémy se přesouvají do dospělosti a poté velkou měrou ovlivňují vzájemné chování mezi manžely.

Všichni si přinášíme at' už kladné nebo záporné zkušenosti z dětství, ale většinou se snažíme tyto chyby, které jsme viděli u rodičů neopakovat a brát si z nich příklad. Běžná je situace, kdy jeden z partnerů pociťuje silnou potřebu láskyplného vztahu a v důsledku toho vidí partnera takového, jakého potřebuje on vidět, ale nikoli takového jaký on má ve skutečnosti povahu. Také páry často vstupují do manželství a stávají se rodiči, aniž by jeden druhého znali a vkládají do vztahu nerealistická očekávání.³⁷

Příčiny rozvodu u mužů³⁸

- Rozdílnost povah a zájmů
- Nevěra
- Alkoholismus
- Nezáměr o rodinu
- Zlé nakládání, domácí násilí
- Sexuální neshody

Příčiny rozvodu u žen³⁹

- Rozdílnost povah a zájmů
- Nevěra
- Nezáměr o rodinu
- Sexuální neshody

³⁶ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-906-2, str. 15

³⁷ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-906-2, str. 17

³⁸ HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, 2. aktualizované vydání, Praha: COMPUTER PRESS, 2003, ISBN 80-7226-981-X, str. 14

³⁹ HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, 2. aktualizované vydání, Praha: COMPUTER PRESS, 2003, ISBN 80-7226-981-X, str. 14

6.4.1 Rozdílnost povah a zájmů, citové odcizení

Povahy dvou lidí jsou rozdílné vždy, záleží na tom, jak se budou v manželství doplňovat a vzájemně se chápat. Jestliže chápeme rozdílnost povah jako příčinu rozvodu, mělo by se rozvést každé manželství.

V praxi se jedná o ty klasické rozvodové žaloby, které začínají slovy „Manželství jsme uzavřeli po dvouleté známosti a protože jsme očekávali narození dítěte.“⁴⁰

Narození dítěte, řešení každodenních starostí kolem peněz manželé stále více vyčerpává a začínou si stále více stěžovat na všednost a rutinu ve vztahu a to vede postupně k citovému ochlazení vztahu a odumírání sexuálního života. Jestliže si manželé neplánují stále něco nového, na co se později mohou těšit, dochází stále více k citovému odcizení a manželé si začínou vyčítat každodenní starosti a problémy.

V mnoha případech ale jde o takové situace, kde nepřichází v úvahu radikální řešení ve vztahu jako je rozvod, protože se zde objevují nežádoucí aspekty, jako jsou dluhy, ohledy na děti, zdravotní stav, spol. postavení, aj. To pak často vede hlavně u žen k negativnímu prožívání všedního života, k depresím, že už nezvládnou plnění všech každodenních povinností, anebo pokus o únik z této rutiny hledáním jiných cílů, většinou ale neslučitelných s pokračováním manželství. Na počátku takového řetězce bývá podezření z nevěry, nepřiměřená žárlivost, většinou od toho, kdo je závislejší a poté následuje rozvod.⁴¹

6.4.2 Nevěra

Pravděpodobnost vzniku nevěry narůstá úměrně se vzájemnému odcizení. Do této chvíle nespokojeného partnera ani nenapadlo, že může mít nějaký poměr. Nyní se v něm může probudit zájem navázat jiný vztah.

Ženy vládnu mnohem větší schopnost navázat pouze platonické přátelství s mužem. Obvykle to bývá někdo z práce, nebo manželův kamarád. Žena ve vztahu čerpá novou energii a pocit sebe hodnoty.

⁴⁰ HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, 2. aktualizované vydání, Praha: COMPUTER PRESS, 2003, ISBN 80-7226-981-X, str. 16

⁴¹ MATĚJČEK, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*, Praha: GRADA 2002, ISBN 80-247-0332-7, str. 14

Pro muže je mnohem obtížnější mít se ženou pouze platonický vztah. Žena většinou pro něj znamená potencionální sexuální partnerku. Prvotně vyhledávají muži spíše sexuální vztahy.⁴²

Během manželského života se nevěra vyskytuje u jednoho nebo u obou partnerů až v 80 %. Velký počet nevěr se vyskytuje především v anonymním prostředí velkoměsta, v menší míře se nevěra vyskytuje na vesnici.

Některé údaje vzbuzují jisté rozpaky, jako např. že muži jsou nevěrní v 75 %, zatímco ženy v 50 %.⁴³ Buď tedy ženy svojí nevěru perfektně kryjí, na dotazy odpovídají nepravdivě, nebo dokonce zamilování do jiného partnera než manžela nepovažují.

6.4.2.1 Nevěra fiktivní

Vlastně ani o nevěru nejde, jde o jakousi demonstraci chování, které má připomínat nevěru. Toto chování je časté u žen, které aby zvýšily zájem manžela o sebe, začnou se večer nápadně oblékat a tajemně odcházejí někam (manžel si může myslet, že za nějakým partnerem). Ve skutečnosti jdou například samy do kina nebo sedí dvě hodiny s přítelkyní u baru. Po příchodu domů neodpovídají na otázky partnera, kde vlastně byly, říkají, že je to jejich osobní věc a celkově navazují atmosféru, jako by šlo o nevěru. Záleží pak na partnerovi, zda chování partnerky povede k rodinnému konfliktu, či zda je mu to jedno.

6.4.2.2 Nevěra psychická

I když u této nevěry nedojde k sexuálnímu sblížení (jde o zamilování se do jiného partnera) může mít tento typ nevěry opravdu vážný dopad na rodinný život. Za psychickou nevěru lze označit takový stav, kdy partner vyhledává jiného partnera proto, aby s ním sdílel radosti a vzájemné koníčky např. návštěva divadel, restauraci, kulturní a sportovní akce, atd.⁴⁴

6.4.2.3 Nevěra fyzická

Je to mimomanželský vztah jasně doprovázený sexuálním stykem. Také soudci, když se ptají na nevěru, je tím vždy myšleno nevěru fyzickou, se sexuálním stykem.

⁴² EVERET, C. *Zdravý rozvod pro rodiče a děti*, Přeložila BAKOVÁ, H., Praha: TALPRESS, 2000, ISBN 80-7197-169-3, str. 43,44

⁴³ MATĚJČEK, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*, Praha: GRADA 2002, ISBN 80-247-0332-7, str. 26

⁴⁴ MATĚJČEK, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*, Praha: GRADA, 2002, ISBN 80-247-0332-7, str. 26

Reakce manžela na nevěru je spojená často s tím, zda došlo k nevěře pouze jednou (např. na firemních večírcích, které jsou spojené s konzumací alkoholu), anebo kde došlo opakovaně k nevěře, které je bráno jako nezávažnější ohrožení manželství. Jde o to, že v takovém spojení se vytvářejí i společné plány do budoucna a dochází zde k velkému citovému a fyzickému spojení. Objevují se zde také typické i běžné konflikty, může zde jít ve skutečnosti o paralelní druhé manželství.

Mimomanželské vztahy, ať na jednu noc nebo opakované, ať má jakékoli podoby, je tu ještě jeden důležitý aspekt – řeší se, zda jde o nevěru pouze jednostrannou nebo oboustrannou. To znamená, zdali je pouze jeden z manželských partnerů „obětí“ chování toho druhého, nebo si také on kompenzuje citové a sexuální výkyvy vlastní nevěrou.

V odborné literatuře se říká, že při dlouhodobém manželství, které se nerozpadlo, je případ oboustranné nevěry nejčastější pravdou.⁴⁵

6.4.3 Alkoholismus

Je to závislost na alkoholu, která se projevuje na osobnosti postiženého jedince jak po stránce psychické i fyzické. Patří mezi nejrozšířenější formy závislosti. Obecně lze o alkoholu říci, že škodí jedinci, společnosti nebo oběma.

V České republice je alkohol problém, který je často zlehčován. Lidí, kteří konzumují v Česku alkohol rizikovým způsobem je přes 1,5 milionu, jak uvádí statistika z roku 2018.⁴⁶ Tento fenomén je často na okraji zájmu společnosti a zastiňuje ho viditelnější drogová kriminalita. Ale alkohol, přestože je legální, stále zůstává drogou srovnatelnou s kokainem nebo opiáty. Nabaluje na sebe celou řadu negativních jevů jako je kriminalita, rozvodovost a chronická onemocnění.

V rodině se alkohol jako zdroj potíží projevuje tím, že se jedná spíše o vztah manželky k požívání alkoholu ze strany pana chotě. „Manžel řekne v pátek, že jde na jedno a vrátí se v neděli večer.“ Na rozdíl od žen alkoholiček, kterých přibývá. Mužská

⁴⁵ MATĚJČEK, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*, Praha: GRADA, 2002, ISBN 80-247-0332-7, str. 29

⁴⁶ Vláda České republiky (20. 7. 2018). [online; cit. 2021-11-08]. Dostupné z WWW: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/protidrogova-politika/media/1-5-milionu-lidi-ma-v-cr-nakroceno-k-zavislosti-na-alkoholu--pomoci-maji-i-nove-narodni-stranky-alkohol-skodi-cz-167685/>.

forma nadměrného požívání alkoholu je poměrně lehce prokazatelná, neboť sousedé i širší okolí je zpravidla opilcem o jeho stavu průběžně informováno.⁴⁷

6.4.4 Nezáměr o rodinu

Jedná se o vše, co se jednomu na druhém nelíbí formulovaný často „Ty nemáš zájem o rodinu.“

Po založení rodiny se mladá maminka často výhradně stará pouze o domácnost a o potomka, zatímco mladý otec si ponechává nadále své zájmy, koníčky, přátele, postavení v práci. To pochopitelně vede k hádkám a je to bráno jako „nezáměr o rodinu“. Na jedné straně mají matky pravdu, když často říkají manželovy „Jak můžeš dávat přednost koníčkům a přátelům, když tady máš rodinu?“ Na druhé straně zase manžel si musí upevňovat společenské postavení v práci, aby neztratil zaměstnání, zabezpečil ekonomicky rodinu a měl by si také alespoň na chvíli zajít do hospody s přáteli, aby se odreagoval.

Na druhou stranu také manželka argumentuje tím, že je připoutána celý den k dítěti a nemůže jen tak opustit rodinu a zajít si s přítelkyní do kavárny, aby se také na chvíli odreagovala.

Samozřejmě oba manželé mají pravdu. Do toho všeho ještě může být připlétána také otázka alkoholu. Jestliže se manžel vrací poněkud později z hospody a je z něj cítit alkohol, tak k hádce nebývá daleko. Manželce většinou ale nevádí, že si dá manžel pivo, jako hlavně to, že dává přednost jiným lidem než své rodině. Také se za pozdními příchody manžela může skrývat to, že ho doma čekají různé povinnosti a s nimi spojené problémy, které se mu nechtějí hned řešit.⁴⁸

6.4.5 Rozdílná očekávání

Dalším poměrně častým zdrojem konfliktů jsou rozdílná očekávání, které muži vkládají do žen a ženy do mužů. Obecně lze tvrdit, samozřejmě s výjimkami, že muži se více projevují ve vztahu tím, že své pocity dávají raději svými činy, zatímco ženy dávají najevo své city raději slovy.

⁴⁷ HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, 2. aktualizované vydání, Praha: COMPUTER PRESS, 2003, ISBN 80-7226-981-X, str. 16

⁴⁸ MATĚJČEK, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*, Praha: GRADA, 2002, ISBN 80-247-0332-7, str. 10,11

Žena očekává, že muž pozná na ženě, aniž by cokoli řekla, že není ve vztahu spokojená, ale toto se bohužel nestává a to u ženy může vyvolat pocity nejistoty. To je stěží dobrým základem pro důvěrnou komunikaci, která je možná teprve tehdy, když partneri uznají a přijmou své odlišnosti.⁴⁹

6.4.6 Výchova dítěte

Spory o výchovu dítěte jsou doslova denním atributem života rodiny. Konflikty a rozepře okolo dětí nemívají konce, protože jak už to bývá, každý z rodičů ví, co je pro dítě nejlepší a prosazuje si tak svoje výchovné postupy a metody a myslí si, že jedině tento postup musí být správný.

Jedna z nejproblematičtějších věcí je skutečnost, že rodiče, pokud mají konflikty, používají dítě jako hromosvod, v podstatě jako oběť, na kterou pak svalují viny, které mu nepatří. Dítě je často také vystaveno mezi rodiče jako prostředník, jako někdo, kdo by měl usmiřovat své rodiče.

Na dítě často klademe požadavky, které nemůže splnit a to u něj vyvolává úzkost, nejistotu, napětí a neklid, což se projevuje v neschopnosti radovat se ze života.⁵⁰

6.4.7 Komunikace

Také komunikace je příčinnou mnohých potíží. Jestliže ve vztahu vážne a partneri si neumí sdělovat navzájem svá přání, co by chtěli ještě ve vztahu prožít, nebo zlepšit, s čím jsou nespokojeni, tak vzniká citová propast mezi manželi a nefunkční komunikace může být jedním z faktorů rozpadu vztahu.

Manželka, která žije ve vztahu, kde není vzájemná komunikace, si může připadat manželem přehlížená, může mít pocit, že už o ní manžel nemá zájem, nechce si s ní povídat o všednostech a starostech každého dne, o vlastních pocitech a také třeba o plánování společné dovolené.

V manželství, kde vládne nefunkční komunikace, může mít také manžel pocit, že už o něj manželka nemá zájem, nechce si s ním povídat a to vede k vzájemné odtážitosti, ublíženosti a hněvu.

⁴⁹ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-906-2, str. 19

⁵⁰ MATĚJČEK, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*, Praha: GRADA, 2002, ISBN 80-247-0332-7, str. 13

Manželé pak o sebe přestanou mít zájem, přestanou se k sobě chovat vlídně a brát na sebe ohledy a vážit si jeden druhého. Potom už není daleko od ztráty blízkosti, vřelosti a vzájemného sdílení. Zanedlouho již není naděje na zlepšení a je na čase vyhledat pomoc v manželské poradně.⁵¹

6.4.8 Ekonomika – nedostatek financí

Nedostatek financí obecně vede k ohrožení základních lidských potřeb a bezpečí. Ukazuje se, že solidarita může mezi manžely z nedostatku peněz prudce klesat.

S nedostatkem financí je spojeno také vybavení bytu. To, co mladým manželům na začátku vztahu a v období zamilovanosti a pocitu, že bydlíme konečně sami, stačilo, vede postupně k nepohodlí. Můžeme slyšet výroky typu „Ani se mi nechce domů, je tam všechno zastaralé, nemám nic, na co bych se těšil.“

Každý má samozřejmě na komfort a vybavení bytu jiné nároky a to, co někdo považuje za luxus, druhému se to ani trochu líbit nemusí. To co za společné, vydělané a ušetřené peníze pořídí do bytu, bývá předmětem různých hádek, které nemají konce, protože každý má samozřejmě jiné představy, jak bude domácnost vypadat.

Konflikty kolem peněz nastávají také tam, kde manželka obviňuje manžela, že si na svoje potřeby nechává zbytečně mnoho peněz. Manžel poté s použitím nejrůznějších triků zatajuje svůj faktický příjem a to zvláště v těch povoláních, kde se příjem nedá tak snadno zjistit, jako např. v podnikání.

Také manžel často obviňuje svou manželku, že zbytečně utrácí, že zbytečně vydává mnoho peněz za své osobní potřeby, za kosmetiku, šperky a oblečení.

Kde jsou pak ta prohlášení, že stačí být pořád spolu a že peníze nic neznamenají. Problémy kolem peněz se mohou vyostřit od vyčítání, že druhý manžel podporuje své rodiče, příbuzné, až po faktické konstatování, že příbuzní jsou v těžké finanční situaci, např. tím, že je někdo z nich nezaměstnaný.

⁵¹ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-906-2, str. 20

Potom už může jít o boj o každý malý výdaj a hádky kolem peněz neberou konce. Téměř vždy také bývá předmětem debat a výčitek placení alimentů a příp. další finanční podpora bývalé manželce a dětem.⁵²

6.4.9 Domácí násilí

Výrazem domácí násilí označujeme násilné činy, jichž se muži nebo ženy dopouštějí doma. Pachatelé jsou většinou otcové nebo nevlastní otcové, oběťmi jsou jejich partnerky. Přestože se většinou hovoří o tělesném násilí, domácí násilí zahrnuje i sexuální a emoční týrání.

Žena je nejvíce ohrožena během dvou kritických období a to v období svého těhotenství a v době, kdy odchází nebo právě odešla ze vztahu.

Také děti mohou být zasaženy, ať už jako přímé oběti, jako pozorovatelé nebo jako zbraně použité jednou či druhou znesvářenou stranou.

Je zcela pochopitelné, že domácí násilí chtějí všichni z postižené rodiny udržet v tajnosti. Toto tajemství se udržuje poměrně snadno, protože veřejnost se obvykle zdráhá rozsah domácího násilí uznat.

Rozsah domácího násilí stále zůstává předmětem diskuse. Lidé pracující v útulcích a organizacích, které pomáhají obětem domácího násilí, nemají pochyb o tom, že je to jev nesmírně závažný a rozšířený a mnoho případů není nikdy ohlášeno.⁵³

Každý z manželů, ale i jiná osoba, která s nimi bydlí ve společné domácnosti, se může domáhat ochrany před domácím násilím. Tuto ochranu poskytuje soud tehdy, jestliže se společné bydlení manželů stane pro jednoho z nich nesnesitelným z důvodu tělesného nebo duševního násilí.

Ochrana spočívá v rozhodnutí soudu, podle kterého je pachatel domácího násilí vyloučen či omezen v bydlení v domě nebo v bytě, kde manželé měli rodinnou domácnost. Soud má „novým občanským zákoníkem“ poskytnuto široké pole pro nalezení odpovídajícího omezení práva na bydlení nebo dokonce jeho úplné vyloučení. Jak omezení tak vyloučení může trvat nejdéle šest měsíců. Ovšem je to omezení spíše

⁵² MATĚJČEK, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*, Praha: GRADA, 2002, ISBN 80-247-0332-7, str. 9,10

⁵³ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-906-2 str. 59

relativní, jelikož ze zvlášť závažných důvodů může soud o novém návrhu rozhodnout znovu. V podstatě tak je možné zakázat bydlení pachateli domácího násilí na dobu téměř neomezenou.⁵⁴

⁵⁴ ŠEVČÍK, L. *Vyznejte se v rodinném právu*, ALBATROS MEDIA a.s., ISBN 978-80-265-0221-0 str. 36

7 Psychologické aspekty rozvodu s nezletilými dětmi

7.1 Jak dětem vysvětlit rozvod

Problémem po rozvodu jsou velmi často děti. Ani ne tak, že by zvlčily a začaly vykrádat trafiky, jak nám někdy vnucují televizní inscenace (většina dětí si spíš oddechne, že je doma konečně klid), spíš si začnou rodiče oba ukřivdění vyřizovat své účty pomocí kopanců do citlivých míst. Pohříchu smůla ale je, jsou-li oním citlivým místem děti.⁵⁵

Pro mnoho rozvádějících se rodičů je jednou z nejtěžších věcí vysvětlit dětem příčinu, proč se rodiče rozvádějí a průběh odloučení. Je to velmi citlivé téma pro rodiče i děti.

Pravděpodobnost, že se u dítěte rozvine strach z odloučení je mnohem vyšší, není-li dítě na rozvod připraveno. S každou fází rozvodového procesu se dítě vyrovnává lépe, pokud mu rodiče sdělí, co může očekávat a jak bude rozvod probíhat. Až příliš často se stává, že dítě ráno vstane a najednou zjistí, že se otec odstěhoval. Dítě se najednou dozví, že tatínek odešel a rodiče se budou rozvádět.

Rodiče mohou dítěti říci o rozvodu a začít s ním mluvit v okamžiku, kdy se rozvod stane definitivním rozhodnutím obou rodičů a bylo mezi rodiči dohodnuto, kdo se bude stěhovat a kdy.

Nejlepší přístup potom je, aby si oba rodiče s dítětem sedli a mluvili s ním o tom, co bude následovat a vysvětlit kdy a proč se chtějí rozvádět, ale zároveň ujistit své dítě, že za rozvod v žádném případě nemůže a že pro něj zůstanou za všech okolností milujícími rodiči, nikdy je neopustí a budou za nimi vždy stát a podporovat je.⁵⁶

7.2 Kdy vysvětlovat

Je důležité, aby rodiče dětem řekli o rozvodu alespoň týden dopředu. Pokud se rodič odstěhuje předtím, než je dítě na takový zásadní krok připraveno, stává se pro něj neočekávaný krok velkým traumatem. Jestliže se jeden z rodičů odstěhuje, měl by být s dítětem v častém kontaktu a to bezprostředně po svém odchodu.

⁵⁵ LENGEROVÁ, J. *Rozvod? Rozvod!, aneb jak, proč a jestli vůbec se rozvést bez pomoci*, Praha: Road, 1992, ISBN 80-85385-04-X, str. 77

⁵⁶ TEYBER, E. *Děti a rozvod*, První vydání Praha 2007, ISBN 978-80-7255-163-7, str. 39

Pokud to situace dovoluje, měl by být rodič, který je mimo domov docházet alespoň každý druhý den na návštěvu nebo zavolat. Pro dítě je důležité, aby vědělo, kdy a kde se s rodičem zase uvidí. Rodiče mohou dát dítěti dva stejné kalendáře se zakroužkovaným plánem návštěv, (dny a noci u maminky budou zakroužkovány červeně a dny a noci u tatínka modře), dítě si tento plán může pověsit na zeď v obou domácnostech. Pravidelnost má totiž pro dítě zásadní význam. Strach z odloučení je u menších dětí v porozvodovém období jedním z hlavních problémů s adaptací. Nejlepším způsobem jak jej zmírnit nebo mu zcela předejít je dát dítěti pocit většího vlivu na probíhající změny a vysvětlit mu, co se bude dít, kdy tatínek nebo maminka odejde a kdy se budou společně vídat.

- Dítě mohou rodiče připravit tím, že mu řeknou, co má očekávat
- Vysvětlí mu rozvod takovým způsobem, že tomu porozumí
- Ujistí jej o jeho stálém a dlouhotrvajícím vztahu s oběma rodiči⁵⁷

7.3 Říct dětem, co mohou očekávat

Dětem je možné sdělit, že se budou maminka a tatínek rozvádět a že už spolu nebudou bydlet.

Je třeba dětem povědět, kdy se bude tatínek nebo maminka stěhovat a za jakou dobu se s ním zase uvidí. Děti by také měli být ujištěny o pokračujícím kontaktu s oběma rodiči.

Samozřejmě není vždy možné být během rozvodové krize takto ohleduplný, ale je důležité, aby se rodiče i za těchto vyčerpávajících situací před dětmi ovládli a vysvětlili jim nejpečlivěji, co se bude odehrávat dál. Způsob překlenutí první rozvodové fáze má podstatný vliv na adaptaci dítěte a na schopnost páru spolupracovat po rozvodu. Je proto vždy lepší, aby rozvod dětem vysvětlili rodiče společně. Dítě tak získává nesmírně důležitou zprávu, že oba rodiče budou spolupracovat a zůstanou aktivně zapojeni v jeho životě.⁵⁸

⁵⁷ TEYBER, E. *Děti a rozvod*, První vydání, Praha 2007, ISBN 978-80-7255-163-7, str. 40

⁵⁸ TEYBER, E. *Děti a rozvod*, První vydání, Praha 2007, ISBN 978-80-7255-163-7, str. 41

7.4 Vysvětlit dětem rozvod

Rodiče by měli dětem říci o tom, co mohou očekávat a musejí jim také vysvětlit, proč k rozvodu vůbec dochází. Má-li dítě pro rozvod vysvětlení, kterému rozumí, snáze to pochopí.

Většina rodičů se ale těmto rozhovorům vyhýbá. Rodiče s dětmi nemluví o rozvodu z mnoha důvodů. Někteří mají pocit, že nejsou dítěti schopni správně odpovídat na otázky. Říkají, že prostě nevědí, co jim mají říci a jak jim rozvod vysvětlit.

Jiní cítí pocit viny a nechtějí o těchto věcech mluvit a také nechtějí svůj pocit viny dále prohlubovat. Další rodiče se bojí, že náhle vyjde najevo jejich nechtěný pocit smutku nebo strachu a nedokázali by přestat plakat.

Hovořit s dětmi o pocitech a o nastávajícím odloučení, o rozvodu je hodně vyčerpávající pro dítě i pro rodiče. Mnoho dětí i dospělých na toto období vzpomíná jako na jedno z nejbolestivějších a nejhorších období jeho života. V každém případě platí, že má-li dítě nějaké vysvětlení, kterému věří a rozumí mu, tak snáze pochopí oba rodiče, proč se chtějí rozvádět.⁵⁹

7.5 Obavy dětí v rozvodové fázi

Někteří odborníci tvrdí, že strach z odloučení je nejbolestivějším pocitem, jaký kdy můžeme zažít. Podstatnou část strádání, které děti prožívají v důsledku rozvodu má původ v jejich strachu z obávaného nebo skutečného odloučení a ztráty. I v případě, že se u dítěte obavy z opuštění či ztráty kontaktu se sourozencem nebo rodičem neprojevují, rodiče by přesto měli zvážit pravděpodobnou možnost, že těmito pocity trpí.

Když se rodiče rozhodnou pro rozvod, obvykle se odstěhuje otec a zařídí si nové bydlení. Den stěhování je pro oba rodiče jedním z nejtěžších okamžiků. Skutečnost, že vztah je u konce se po měsících, kdy se o tom pouze uvažovalo, stává najednou realitou.

Oba manželé jsou pochopitelně zaplaveni smíšenými pocity hněvu a smutku nebo také úlevy. Podobnými myšlenkami a pocity reaguje na rozchod většina rodičů malých dětí. Rodiče se musí připravit na to, že jejich malé dítě bude vzhledem k ohrožení jeho bezpečných pout plně úzkosti. Bude se u něj projevovat strach, osamělost a deprese.

⁵⁹ TEYBER, E. *Děti a rozvod*, První vydání, Praha 2007, ISBN 978-80-7255-163-7 str. 42

U chlapců a dívek se tato nejistota může také projevovat nočními můrami, pomočováním, okusováním nehtů, apod. Jelikož většina rodičů považuje myšlenku, že by své dítě opustili za nepředstavitelnou, obvykle se jim příliš nedaří pochopit strach dítěte z odloučení a opuštění.

Děti tím však někdy trpí až v neúnosné míře. Rodiče je ale mohou ujistit o trvalosti vzájemného vztahu a ujištěním, že se na ně vždy mohou spolehnout a vždy je budou mít rádi. Je třeba, aby s dětmi citlivě hovořili, že v jejich životě se odehrává mnoho změn, ale oni je neopustí a zůstanou pořád s nimi.⁶⁰

7.6 Reakce dětí na rozvod

Jak děti prožívají rozvod rodičů? Jaké strategie používají, aby se vyrovnaly s traumatem z rozchodu rodičů?

Rozvod ale nemusí být pro dítě vždy katastrofou. Mnoho dětí si najednou uvědomí, jestliže se jeden z rodičů odstěhoval, tak doma zavládnul klid, už nejsou hádky a tím se zmírní nepřátelství mezi rodiči, zejména pokud byly součástí sporu nezletilé děti.

Je dobré, když si děti uvědomí skutečnost, že rozvod je problémem hlavně dospělých osob a děti za rozpory a hádky rozhodně nemůžou a nenesou zodpovědnost. Mnohé děti mluví o svém zoufalství a pocitu viny, že nedokázaly rodiče usmířit. Děti se trápí, protože nedokážou najít řešení a přejí si, aby se rodiče usmířili, a často si myslí, že za hádky a konflikty mohou sami. To ale není ve většině případů pravda. Děti se musí naučit přijmout skutečnost, že za hádky a nedorozumění rodičů nenesou zodpovědnost a že to není jejich chyba. Většina dětí prožívá po rozvodu tak složité a proměnlivé emoce, že pro dospělé je krajně obtížné jim porozumět.⁶¹

Reakce dětí se liší podle toho, jakou roli v rodině si samy děti přidělily. Každé dítě má jiné pocity. Nelze vůbec předpokládat, že to nejotevřenější z dětí hovoří za všechny. Některé děti jsou od začátku takové, že je zajímají jiní lidé, zajímají se o druhé lidi, co dělají dospělí a co si přejí. Jakmile tyto děti povyrostou, začnou si uvědomovat pocity a vztahy dospělých. Vědí, kdy mají přestat zlobit, aby se vyhnuly potížím.

⁶⁰ TEYBER, E. *Děti a rozvod*, První vydání, Praha 2007, ISBN 978-80-7255-163-7 str. 36,37

⁶¹ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-906-2 str. 35

Jiné děti jsou soběstačnější a na dlouhou dobu se zabaví samy. Žijí ve svém světě a vlastní představivosti a více než lidé je zajímají věci, problémy a starosti dospělých jsou pro ně příliš složité, nezajímavé.

V souvislosti s rozvodem se děti z první skupiny budou patrně dožadovat více podrobností a budou chtít znít odpovědi na více otázek než děti, které se uchýlí do svého světa. Každý typ dítěte pak reaguje jinak a jinak bude projevovat i své pocity a emoce.⁶²

7.7 Loajalita

Velmi častým problémem dětí je zachovat loajalitu vůči oběma rodičům. Pro některé je to obtížné a reagují tak, že se přidají jen k jednomu z rodičů, kterému více důvěřují. Jakmile nastane tento problém, dítě se začne věnovat a zajímat jen o jednoho z rodičů, ať už o toho, který zůstal, nebo o toho, který odešel. Tato situace v sobě skrývá jistá citová nebezpečí, zejména pokud dítě přebírá roli náhradního partnera, nebo na své rodiče dohlíží. Jestliže řekne odcházející tatínek svému synovi „Teď jsi chlap v domě,“ může to být nesmírný odpovědnost pro desetiletého chlapce, který i bez této nepřiměřené zátěže řeší vlastní emoce a úzkosti, které v této nelehké době děti provázejí.

Jiné děti se začnou starat o své sourozence. Děti vlastně v této době začnou dospívat rychleji, protože začnou brát na sebe odpovědnost za celou rodinu. Jestliže je tato odpovědnost dlouhodobá, může u dětí zvýšit jejich sebevědomí, ale jindy může být zdrojem odporu a závidění k jiným dětem, kteří tuto zodpovědnost nenesou.

Pro některé děti je obtížné zůstat loajální k oběma rodičům. „Jsem jako tenisák,“ řeklo kdysi jedno dítě. „Celou dobu lítám mezi mámou a tátou.“ Platí to zejména v případě, když začátek a konec návštěv probíhá ve stísněné atmosféře. Je snadnější stát pevně na straně jednoho rodiče a vyhnout se tomuto rozpolcení. Tato volba nemusí nutně znamenat, že dítě nechce otce vidět, jen to že nedokáže situaci zvládnout bez smutných důsledků.⁶³

7.8 Dětské strategie

Děti, které strádají pocitem viny a ztráty jednoho z rodičů, často vykazují psychosomatické příznaky, bolesti břicha, poruchy spánku, bolesti hlavy, kožní vyrážky. Poruchy příjmu potravy se většinou projevují u dívek, které jsou tzv. „tatínkovy

⁶² SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-906-2, str. 38

⁶³ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-906-2 str. 39

holčičky“. Tyto dívky začnou klást odpor tím, že odmítají jídlo. Naproti tomu chlapci začnou projevovat svůj smutek a hněv spíše tím, že zlobí, neposlouchají a odmítají spolupráci.

Další strategií je předjímání špatných důsledků. Dítě očekává, že ztráty se budou opakovat. Dítě se chrání tím, že tyto ztráty předvídá. Jiné děti se bojí riskovat a vyhýbají se blízkým vztahům, neboť očekávají, že je zastihne další ztráta. Potom to může vést k přesvědčení, že člověk nemá právo na štěstí a pokud se mu náhodou připlete do cesty, stejně o ně přijde. Jiné děti se upínají k dokonalým vztahům a nedokáží se smířit s tím, že děti i dospělí prožívají dobré i špatné dny a špatné dny neznamenají selhání a katastrofální důsledky.⁶⁴

7.9 Emoce

Emoce nebývají přehledné a nemívají přímý vztah k příčině a následkům. Dítěti, které se snaží vyrovnat s rozchodem rodičů, se přihodí nehoda, kterou by člověk, který nezná, příčinu popsal jako nehodu z nedbalosti.

Nehoda však může být důsledkem zoufalství nebo může souviset s podvědomou nadějí, že rodiče budou zneklidněni a znovu se sjednotí. Taková událost může být i podvědomým pokusem vyvolat mezi rodiči hádku a udržet jejich vztah naživu.

Mezi všemi pocity může být i snaha ovlivnit situaci mezi rodiči. „Je to tvoje vina, neměla jsi ho nechat jít.“ „Ne ty za to můžeš, protože jsi mu dala peníze, aby...“. Dítě si pomyslí, „Když už je nemůžu dát dohromady, můžu je alespoň donutit, aby se hádaly.“ „Není to přesně, co bych chtěl, ale alespoň se necítím bezmocný.“⁶⁵

Mnohé děti prožívají stejné situace, ale pro klid duše a mysli je důležitý způsob, jak se s nimi srovnávají. Děti, kteří nechtějí udržovat kontakt s nepřítomným rodičem není mnoho, ale zase inklinují mnohem více k rozporuplným pocitům. Jsou uražené, rozzlobené, ale zároveň si přejí vidět se s tátou, usmířit se s ním a prožívat s ním radosti a starosti každého dne.

Některé děti špatně překonávají pocit, že je tatínek svým odchodem zavrhl, zejména když odchodu nepředcházelo žádné vysvětlení a s dítětem si nikdo nepovídá

⁶⁴ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-906-2 str. 40

⁶⁵ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-906-2, str. 47

a nediskutoval o plánovaném odchodu. „Opustil vlastně mě, ne maminku,“ myslí si dítě. Děti se na otce zlobí, protože tento cit je pro ně snesitelnější než nesmírný smutek.

Základem všech pocitů u dětí je hluboká potřeba, aby důležitý člověk zůstal součástí jejich života.⁶⁶

- **Smutek, ztráta, osamělost**

Pocity ztráty a osamělosti, s nimiž se vyrovnává většina dětí v tomto období, může ovlivnit mnoho různých oblastí jejich života.

Dítě často tráví každý den pouze s jedním rodičem a také má omezený kontakt se členy širší rodiny. Dítě také přichází o svou jistotu, zázemí úplné rodiny, má omezený kontakt s jedním rodičem a tím jeho sebevědomí rychle klesá a jen málo toho vidí pozitivního v jeho dalším životě.

Dítě má pocit, že se liší od ostatních a jeho vrstevníci si z něj dělají legraci a posmívají se mu. V mnoha rodinách také zbývá málo peněz na pořízení věcí, které by dítě chtělo a potřebovalo, aby se vyrovnalo spolužákům, a tím se dítě stává jednoduchým cílem posměšků a bezcitnosti od kamarádů.

Smutek je projevem pocitu ztráty, je to jedna z nejzřetelnějších emocí, která se dítěti dostává, pokud odejde z rodiny někdo z blízkých. Děti dávají smutek najevo přímo pláčem nebo nepřímým jednáním. Dítě často prožívá návaly smutku, které je zcela pohltí a zabrání mu myslet na cokoli jiného.⁶⁷

- **Deprese**

Osoba, která prožívá depresi, se cítí často osamělá, má pokleslé nálady, cítí úzkost, strach, zmatek, má pocit viny. Také děti, které prožívají depresi, si často kladou za vinu, že za všechno co se děje v rodině můžou jedině oni, prožívají pocity viny a cítí se jakoby za zdí, nebo jako v uzamčené místnosti, kam za nimi nikdo nemůže.

Hlavním charakteristickým znakem deprese je velmi malé sebevědomí, prožívání nešťastných pocitů, toto všechno odpuzují kamarády a spolužáky. Deprese, která je poměrně běžnou reakcí na rozvod rodičů, je výsledkem otázky, která se dítěti opakovaně

⁶⁶ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-906-2, str. 47,48

⁶⁷ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál 2004 ISBN 80-7178-906-2, str. 49

honí hlavou, „Proč se to stalo právě mě?“ Jestliže se dítě obklopuje správnými kamarády, spolužáky, kteří mu chtějí pomoci a ne se mu jenom posmívají za to, co on nemůže změnit, tak se začne dítě brzy cítit lépe a najednou si nepřipadá tak osamocně a prázdňě. Je zajímavé, že dívky se zotavují rychleji než chlapci. Celý proces může trvat déle než rok.

68

- **Vztek**

Vztek má kořeny hluboko v minulosti. Pocity nejistoty, odmítnutí a selhání nezačínají rozchodem rodičů. Tyto pocity jsou dlouhotrvající a typ reakce, ať už se jedná o nepřátelství nebo ústup se rodí ještě před rozvodem. Dítě může vůči rodičům cítit vztek, protože už dávno nenaplňovali jeho potřeby.

Vztek má také za následek to, že se dítě cítí bezmocné a nemůže ovlivnit důležité rodinné záležitosti. Pod vztekem, jež dítě dává najevo, se také může skrývat pocit zoufalství a smutku, že dítě nedokáže zvrátit rodinnou situaci. Je snadnější být vzteklý než smutný a lidé častěji reagují na vztek. Dítě si může myslet „Kdyby na mě nezáleželo, nerozvedli by se.“ Z těchto zkušeností dítě pak získává pocit, že rodičům na něm nezáleží a že to není spravedlivé, protože ostatní mají normální rodinu.⁶⁹

- **Pocit viny**

Pocit viny je spjat s dalšími emocemi, jako je pocit hněvu. Děti, které trpí vinou, je hodně těžké zvládnout, protože prožívají nenávist vůči sobě samým.

Tyto děti chtějí být potrestány, protože si myslí, že zavinily rozchod svých rodičů anebo že mu nedokázaly zabránit. S touto emocí se rodiče vyrovnávají nejsložitěji, protože alespoň jeden z nich se z různých důvodů také potýká s pocitem viny. Kvůli vlastní bolesti a potížím spojeným s novou situací si ale ani nevšimnou tísně, kterou dítě prožívá.⁷⁰

⁶⁸ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-906-2, str. 50

⁶⁹ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-906-2 str. 52

⁷⁰ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-906-2, str. 54

- **Úzkost, strach a zmatek**

Úzkost a zmatek se obvykle vážou k budoucím situacím, přestože ani minulé události neupadnou v zapomnění a hrají důležitou roli. V tomto ohledu se liší od strachu, jehož kořeny pravděpodobně tkví v minulých a někdy i současných událostech.

Mnohé děti se ze zkušeností poučí, že mnohým dospělým se nedá věřit a že nedbají na jejich přání a pocity. Místo toho, aby se rodiče více zajímali o děti, co prožívají a co si přejí v životě, tak často jenom řeší své problémy a na děti nemají čas a nevěnují si jich. Děti jsou tak často ponechány samy sobě.⁷¹

- **Nebezpečná síla popření**

Stává se, že v dítěti převáží popírání nad smutkem a to je vážné. Dítě nejenže se nevzdá iluzorních snů, že se rodiče k sobě vrátí a budou žít opět spolu, ale věří tomu velmi pevně navzdory všem zjevným faktům, navzdory realitě. V jeho psychice potom vedle sebe se mísí dva protikladné způsoby uvažování – jeden se zakládá na skutečnosti (rodiče se rozvedli), druhý na utopii (zase se usmíří). Mluvíme o rozštěpení, jako by byla mysl rozpuštěná na dvě části, mezi nimiž už vůbec nedochází ke komunikaci.

Aby dítě za každou cenu udrželo tuto vratkou konstrukci, mobilizuje nepředstavitelnou energii, kterou by mohlo využít jiným, kreativnějším způsobem. Veškerý svůj čas a své možnosti využívá k tomu, aby bojovalo s myšlenkou, že rodiče už nejsou spolu, a aby vymyslelo strategie, jak docílit návratu.

Jak tedy rozpoznat, zda se už dítě nedostalo do pozice popření, nebo zda se stále jedná o normální smutek? Jestliže dítě stále opakuje, že chce, aby se tatínek vrátil, nutně to ještě neznamená, že jde o postoj popření. Ani když je smutné a často pláče. Stav popření musí trvat velmi dlouho, pak lze stanovit jeho patologický charakter. Popření se tedy váže na čas. Signálem, který musí rodiče vyburcovat, je neschopnost dítěte si hrát. Dokud se dítě baví, znamená to, že se mu daří spíše lépe. Avšak pozor na to, o jakou hru se jedná. Ve hře by se měla skutečně uplatnit jeho tvořivost a představivost. Dítě, které dělá celý den jednu věc, například si hraje s panenkami, které se neustále rozcházejí

⁷¹ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-906-2, str. 55

a scházejí, nebo celý den staví z lega dům pro mámu a pro tátu se chová kompulzivně. V tomto případě je tu nebezpečí a je třeba vyhledat odborníka.⁷²

⁷² BERGER, M., GRAVILION, I. *Když se rodiče rozvádějí*, Portál s.r.o., Praha 2011, ISBN 978-80-7367-843-2, str. 29,30

8 Negativní a pozitivní dopad rozvodu na nezletilé dítě

Rozvod bývá chápán jako konečná fáze manželství, která se uzavírá úderem soudcovského kladívka. Rodiče ale brzo zjistí, že rozvodem se krizová situace v manželství nevyřeší a že je to pouze jedna etapa celé řady složitých rodinných změn. Předchází mu období zvýšeného napětí či otevřeného konfliktu. Dále je také mít na paměti život v domácnosti s jedním rodičem nebo společnou péčí o děti, jestliže matka nebo otec si budou chtít založit novou rodinu, narození dalšího dítěte s jiným partnerem, to vše přináší do dalšího života další starosti a problémy.

Děti, stejně jako rodiče musejí těmito obdobími projít. Musejí se vyrovnat s tím, co odnáší čas a co nového přinese. V každé fázi čelí rodiče odlišným problémům. V této kapitole bych ráda popsala, jaký má dopad rozvod rodičů na nezletilé děti, jakými úskalími a problémy musejí děti v této době procházet, ale i to, že, rozvod rodičů nemusí působit na nezletilé děti pouze negativně, ale mohou si z této etapy života odnést i to, že se budou snažit chovat ve svém manželství úplně opačně než jejich rodiče, bez hádek a konfliktů.⁷³

Přestože se stal rozvod v dnešní době běžným jevem, zároveň ale také hodně bolí, rodiče zde zápasí s pocity hněvu a prohry, kterému jsou každá matka i otec vystaveni. Mnohé z obav, které rozvod přináší lze zmírnit, kdyby rodiče věděli, co mají dělat.⁷⁴

Rozvod se stal běžným, ale jaký dopad má na děti? Problematikou rozvodů se v 70. letech začala zabývat řada vědců. O dětech a rozvodech získali mnoho poznatků. Zjistili, že je třeba rozlišovat reakce dětí v různém věku života a také krátkodobé a dlouhodobé reakce.

Dlouhodobé reakce se velmi liší v závislosti na tom, jakým způsobem rodiče v průběhu rozvodu reagují na chování dítěte. Nejdůležitějším faktorem je především množství konfliktů mezi rodiči, které rodiče vedou za přítomnosti dítěte a také kvalita rodičovství.

Dále reakci dítěte ovlivňují sociální faktory, např. život v oblasti s vysokou mírou zločinnosti a násilí. Dalším aspektem rozvodu jsou ekonomické faktory, jelikož většina samotných matek je vystavena většímu ekonomickému tlaku a může po rozvodu dítěti

⁷³ TEYBER, E. *Děti a rozvod*, První vydání, Praha 2007, ISBN 978-80-7255-163-7, str. 8

⁷⁴ TEYBER, E. *Děti a rozvod*, První vydání, Praha 2007, ISBN 978-80-7255-163-7, str. 11

poskytnout méně peněžních prostředků a příležitostí. Ekonomické napětí potom vede k nutnosti pohotověji se stěhovat za lepší práci, která je lépe ohodnocena, tím také mohou trpět rodinné a příbuzenské vztahy. To představuje problém tehdy, je-li rodina připravena o prarodiče a další příbuzné, kteří mohou rodičům po rozvodu pomoci. S ohledem na tyto skutečnosti bych se ráda zaměřila na prvotní reakce dítěte v různém věku na rozpad vztahu rodičů.⁷⁵

8.1 Předškolní děti

Předpokládá se, že děti do pěti let jsou obzvláště zranitelné. Dlouhodobými důsledky je ohroženo právě nejmenší dítě do pěti let, jež opustil člověk, ke kterému bylo nejtěsněji připoutáno. Třetina všech dětí rozvedených rodičů je mladší pěti let a této početné skupině se v současné době dostává jen velmi malé pomoci. I půlroční děti se usmějí, když se smějí jejich rodiče, proto je zcela namístě očekávat, že tříleté děti už budou se smutkem a úzkostí reagovat na nepřátelské vztahy dospělých. Svůj nepokoj dávají najevo pláčem, strach se u nich projevuje zvýšeným hlasem a hněvivou grimasou v obličejí. Malé děti věří, že jsou středem vesmíru. Věří, že pokud se dějí špatné věci, je to pouze jejich vina: „Táta odešel, protože jsem rozlil pomerančovou šťávu.“ Máma s tátou se hádali, protože jsem nechtěla jít spát.“⁷⁶

Jiné starosti mohou souviset s myšlenkou, že když odešel tatínek, může odejít i maminka a dítě si klade otázku. „Kdo mi uvaří večeři?“ Takové obavy mohou vést k nadměrnému lpění na rodiči, nebo k návratu chování, které už bylo překonáno.

Tříleté děti se mohou potýkat se specifickými obtížemi, které souvisejí s vývojovou fází, do níž dospěly. Malý chlapec došel do fáze, kdy se potřeboval přidat k chlapcům a chtěl, aby s ním tatínek dělal různé věci. Až vyroste, bude jako táta, ale jeho vzor. Najednou odejde z rodiny, ale chlapec neví, proč se to stalo. „Když si budu každý večer čistit zuby, táta se to dozví a vrátí se domů.“ Pokud chlapec vnímal otce jako soupeře při získávání matčiny citů, je zvláště důležité, aby se s ním i nadále vídal, jinak by si mohl začít myslet, že je všemocný a zahnal by otce pryč.

⁷⁵ TEYBER, E. *Děti a rozvod*, První vydání, Praha 2007, ISBN 978-80-7255-163-7 str. 12

⁷⁶ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-906-2, str. 41

Tříletá holčička si chtěla vzít tátu za muže, až povyroste, ale teď je táta pryč a ona neví, proč odešel. Pro zdravý vývoj děvčátek, je kontakt s otcem důležitý. Jestli se tatínek vrátí, už nikdy neudělá nic ošklivého.

Děti v tomto věku jsou ještě příliš malé na to, aby pochopily, co znamená rozvod, ale nejsou malé na to, aby se cítily opuštěné a osamělé. Děti jsou v tomto věku přesvědčeny o tom, že tatínek opustil je, nikoli maminku.⁷⁷

U dětí předškolního věku se vyskytují v menší či větší míře některé neurotické návyky, částečně se vyskytují u dětí s konstitučně slabším nebo oslabeným nervovým systémem, dítě jimi zpravidla uvolňuje určité vnitřní napětí, mají většinou formu pohybové aktivity.

Říká se o nich, že jsou důsledkem nějakého psychického nebo nervového vypětí. Jde především o tlučení do hlavy, kývání tělem, kroucení a louskání prsty, dloubání v očích. Předně je třeba odstranit ze sociálního prostředí dítěte pravděpodobné zdroje konfliktů, frustrací, stresů a napětí, které při rozvodu vznikají.⁷⁸

8.2 Mladší školní věk

Děti ve věku pět až devět let jsou rozvodem rodičů zasaženy nejvíce. V tomto věku zaujímá rodina v životě dítěte ústřední postavení a rodiče jsou nejlepší lidé na světě. Odchod jednoho z nich může otrástit dětskou psychikou a způsobit nesmírný žal.

V tomto věku děti začínají chápat trvalost a začíná je opouštět víra v zázraky, přestože se nikdy neztratí úplně. Znamená to, že chvílemi děti věří, že se tatínek vrátí, jindy si zase uvědomují, že se situace nejspíš nikdy nezmění.

Děti v tomto věku už chápou a vnímají, co se děje a tento proces je někdy provázen strachem z osamělosti a opuštěnosti. Přibližně kolem osmého roku děti značně pokročí na cestě ke zralosti a zejména chlapci se musí vyrovnat se skutečností, že tatínek většinou není na blízku, aby je povzbudil, pochválil, nebo se zúčastnil jejich činností. V tomto věku se často objevují krádeže, které značí jeho snahu zmírnit bolestnou ztrátu, kterou si dítě nese uvnitř.

⁷⁷ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-906-2, str. 42

⁷⁸ MATĚJČEK, Z. *Děti, rodina a stres*, Praha: Galén, 1994, ISBN 80-85824-06-X str. 81

Starší děti zase někdy skrývají své trápení za hněv. Zastrášují a ničí, buší kolem sebe a ubližují. Takové chování je někdy snahou dát matce najevo, že je nemůže zvládnout a že by se měl otec vrátit. Jiní chlapci si v tomto věku vytvoří tajný vztah k otci, kterého vnímají jako zranitelného člověka a představují si, že oba rodiče dokáže usmířit.

79

Chlapci i dívky v tomto věku mají potíže se soustředěním na školní povinnosti, neboť se pořád v duchu zaobírají domácími problémy. Jiné děti zase ve škole nacházejí bezpečí a každodenní povinnosti jim dávají možnost odpoutat se od problémů a domácích starostí.

Pro mnohé děti je také obtížné hovořit s rodiči. Jedenáctileté i dvanáctileté děti mívají záchvaty vzteku a jsou náchylné k depresím, zatímco jiné děti cítí silnou zlost na jednoho nebo na oba rodiče za to, že se rozvedli.

Stejně jako děti jiných věkových skupin i ony truchlí nad ztrátou úplné rodiny a trápí se, že jejímu rozpadu nedokázaly zabránit. Mnohé děti si dělají upřímné starosti o jednoho nebo o druhého rodiče, ale nedávají to najevo, protože si rodičovskou tíseň často vysvětlují jako hněv namířený vůči sobě.⁸⁰

8.3 Starší školní věk

U devíti až dvanáctiletých dětí bývá hlavní reakcí hněv a vztek. Tyto děti bývají velice rozzlobení na oba rodiče, především se zlobí na toho, kdo dal podnět k rozvodu. Obvykle se přiklánějí na stranu jednoho z rodičů a druhého odmítají.

V této fázi se děti velmi často zaplétají do destruktivních rodičovských konfliktů, ve kterých se jeden rodič snaží svalit vinu na druhého, způsobit mu trápení, nebo se pomstít. Tyto děti se postaví na stranu jednoho rodiče proti druhému, ale svůj hněv vyjadřují i jiným způsobem. Děti v tomto věku často radikálně odmítají snahy otce, který od nich odešel, trávit s nimi čas.

Hněv ale není jedinou reakcí. Tyto děti si zoufale rozvod nepřejí. Chybí jim původní rodina, touží po rodiči, který je pryč a nedokážou ovlivnit obrovské změny, které se odehrávají v jejich životě. U dětí se objevuje hlavně zhoršování školního prospěchu,

⁷⁹ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-906-2, str. 44

⁸⁰ SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-906-2, str. 45

mají konflikty s kamarády a vrstevníky obecně. Děti si obvykle stěžují na fyzické obtíže jako je bolest hlavy a břicha.⁸¹

8.4 Dospívající mládež

Období dospívání považují někteří rodiče za nejhorší dobu zejména u děvčat. Děti v tomto věku jsou nepochybně velmi rizikovou skupinou. Pocity dítěte se velmi často mění a s pokračujícím dospíváním se mění i představy o tom, co a proč se vlastně stalo. Souvisí to částečně s jejich chápáním rozchodu a jejich vlastní účasti v něm, ale částečně také s chováním lidí, kteří jsou pro ně důležití.

Dospívající mladí lidé jsou velmi zranitelní, protože umějí zlobit stejně jako děti, ale současně také začínají chápat život dospělých, neboť se už sami považují za dospělé. Obávají se toho, že sami nebudou schopni navázat důvěrné vztahy a že nebudou schopni být někdy šťastni.

Mladí lidé si myslí, že to oni by měli odejít od rodičů a ne naopak. Někdy se distancují od domácí situace a hledají pocit sounáležitosti ve skupině vrstevníků. To je sice normální a zdravé vývojové stadium, jsou-li rodiče nablízku, ale v rozvodové situaci to může být zdrojem velkých obtíží.

Dívky mohou reagovat klidněji než chlapci. Někdy mají pocit, že je otec odmítl a začnou nenávidět všechny muže, nebo trvají na tom, aby matka nenechala otce v domě. Většina dětí si dělá velké starosti o oba rodiče a často o ně projevuje větší zájem než rodiče o ně.

Kromě smutku a lítosti, že se rodiče rozvádějí, prožívají také obavy z toho, že je zatlačí do pozadí děti nového partnera, nebo přímo nový partner. Dospívající mladí lidé také mohou cítit rozpaky nad očividným sexuálním vztahem rodičů s novým partnerem. I maličkosti je mohou rozčilovat. „Líbal se na ulici, bylo to nechutné.“

Rodiče někdy pak vypadají spíš jako mládež, jako by se vrátili do mladých let, než jako rodiče, jak by si je mladí představovali. Mladí lidé také mívají strach ze svých budoucích vztahů: „Budu mít někdy šťastné manželství?“ „Komu se dá věřit?“ Ztratili důvěru ve svou schopnost být šťastní a jejich sebevědomí prudce kleslo.⁸²

⁸¹ TEYBER, E. *Děti a rozvod*, První vydání, Praha 2007, ISBN 978-80-7255-163-7, str. 14

⁸² SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-906-2, str. 45,46

8.5 Krátkodobá reakce dětí na rozvod

Počátek rozpadu manželství vyvede z rovnováhy téměř všechny děti. Většina rozvádějících se rodičů popisuje toto období jako nejbolestivější část života.

Děti obvykle nevědí co se děje, přestože znají třeba jiné děti, které tímto obdobím také prošly. Děti vnímají odchod rodičů velmi tíživě, třebaže se rodičům zdá, že k němu nedošlo náhle. I když se doma možná odehrávalo mnoho hádek, přetrvávalo napětí a nespokojenost, děti si stejně rozvod nepřejí a nechtějí.

Většina v něm stejně nenachází úlevu a ani jej nevíta, s výjimkou případů, kde se děti staly svědky domácího násilí. V prvním roce bývají vzteklé, podrážděné, objevují se u nich různé chmury, mají pocit viny obavy a deprese.⁸³

8.6 Dlouhodobé reakce dětí na rozvod

Vědci se zabývaly dlouhodobým dopadem rozvodu na děti v období pěti až deseti let po rozvodu. Obecný model objevující se ve výsledcích řady studií říká, že zhruba 25 % dospělých z nich je úspěšných, kolem 50 % má střídavé úspěchy a neúspěchy a asi 25 % zápasí se závažnými zdravotními problémy.

Příčin těchto dlouhodobých reakcí na rozvod lze najít více, některé děti se stále zlobí na rodiče, který odešel a odmítají jej. Jiní se nedokážou zbavit smutku, rodič, od něhož byli po rozvodu odloučeni, jim chybí.

Jiné děti vyžadují spoustu pozornosti a mají pocit, že byly připraveni o dětství, nebo se naopak cítí silnější a odolnější. Mnohé dospělé děti z rozvedených rodin pochopitelně prožívají zvýšené obavy ve vztazích, řeší a zamýšlejí se nad tím, zda jim vztah dlouhodobě vydrží, dále řeší otázku důvěry, věrnosti a pocitu bezpečí.

V průměru si také více stěžují na osamělost a manželské konflikty než děti z úplných rodin. Rozvod ale dětem nemusí vždy jenom ublížit a způsobit jim dlouhodobé problémy. Určitá část dětí si z chování rozvádějících rodičů vezmou ponaučení, že takto se v manželství chovat nechtějí, nechtějí si dělat naschvály, ubližovat si a věčně se hádat.

⁸³ TEYBER, E. *Děti a rozvod*, První vydání, Praha 2007, ISBN 978-80-7255-163-7, str. 12,13

Určujícím činitelem adaptace dětí je také způsob, jakým v průběhu rozvodu reagují rodiče na chování dětí a na kvalitu rodičovství. Nejdůležitějšími determinanty problémů jsou:

- Intenzita a přetrvání nepřátelství mezi rodiči
- Neschopnost udržet kázeň
- Ztráta kontaktu s rodičem po rozvodu
- Pocit dítěte, že je nechce a postavit se na stranu jednoho z rodičů, nebo se pro jednoho z nich rozhodnout
- Postavení dítěte do role dospělého a očekávání, že bude naplňovat citové potřeby rodičů⁸⁴

8.7 Vyživovací povinnost k nezletilým dětem

8.7.1 Stanovení výše výživného k nezletilým dětem

Stanovení výživného se liší podle toho, o jakou formu péče o nezletilé dítě se jedná.

8.7.1.1 Výživné k nezletilým dětem při výlučné péči jednoho z rodičů

V případě svěřeni nezletilého dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů je druhému rodiči stanovena povinnost hradit na nezletilé dítě výživné a zároveň je mu zachováno právo se s nezletilým dítětem stýkat. Výše výživného stanoví základní pravidla, z nichž je potřeba při určení výše výživného vycházet.

Při stanovení výše výživného platí, že nezletilé děti mají právo podílet se na životní úrovni svých rodičů. To znamená, že výživné pro nezletilého může být stanoveno v mnohem vyšší výši, než jsou jeho potřeby, pokud tomu odpovídají vysoké příjmy a majetkové poměry povinného rodiče. Výživné by však mělo mít současně určitý výchovný charakter, tedy ani jeho maximální výše není neomezená. Naopak, pokud bude mít povinný rodič příjmy a majetkové poměry velice nízké, může mu být stanoveno výživné nižší, než jsou potřeby nezletilého.⁸⁵

⁸⁴ TEYBER, E. *Děti a rozvod*, První vydání, Praha 2007, ISBN 978-80-7255-163-7, str. 17,18

⁸⁵ MENCNEROVÁ, K. *Rozvod manželství*, Nakladatelství C. H. Beck, s. r. o, 2020, ISBN 978-80-7400-796-5, str. 5,6

Při stanovení výše výživného se přihlíží k čistým příjmům rodičů, ale také k jejich celkovým majetkovým poměrům (vlastnictví nemovitosti, auta, apod.) Musí se přitom jednat o skutečný příjem rodiče, který může být jiný než hospodářský výsledek vykázaný podnikatelem.

Soud také zkoumá, zda se povinný nevzdal bez důvodu výhodnějšího zaměstnání nebo jiného majetkového prospěchu, nebo zda nepodstupuje zbytečně vysoké riziko. V případě, že by povinný rodič v rozhodné době účelově změnil zaměstnání na takové, z něhož mu plynou nižší příjmy, nebude na to brát soud ohled.

Soud bude zkoumat, jaké má rodič vzdělání a jaké je průměrná výše příjmů v daném oboru a z jakého důvodu již nyní nevykonává původní zaměstnání, stejně jako pracovní příležitosti, které jsou na trhu práce nabízeny a které je povinný rodič schopen při svém dosaženém vzdělání vykonávat.

Při stanovení výživného se rovněž přihlíží k příjmům a majetkovým poměrům nového partnera jakéhokoliv z rodičů, pokud tento nový partner s rodičem žije ve společné domácnosti. V rámci výživného je také zohledněna skutečnost, zda má rodič vyživovací povinnost pouze k jednomu nezletilému dítěti nebo dvěma či dokonce k více nezletilým dětem.

Soud zkoumá příjmy a majetkové poměry rodičů, ale také potřeby dětí. Jedná se nejen o výdaje na jejich každodenní potřeby, ale také výdaje související s jejich zdravotním stavem, zájmovými kroužky, vzděláním, apod. Výše výživného se liší podle věku. Čím je dítě starší, tím jsou jeho potřeby a náklady s tím související větší.⁸⁶

8.7.1.2 Výživné k nezletilým dětem při střídavé péči rodičů

Často kladenou otázkou rozvádějících se manželů bývá, zda se u střídavé péče stanovuje vyživovací povinnost. V případě, kdy jsou příjmy obou rodičů stejné, rozhoduje soud obvykle tak, že každému z rodičů stanoví stejnou částku výživného. Jinými slovy, že si rodiče vzájemně zašlou stejnou částku a tedy ve výsledku žádný z nich výživné neplatí.

⁸⁶ MENCNEROVÁ, K. *Rozvod manželství*, Nakladatelství C. H. Beck, s.r.o., 2020, ISBN 978-80-7400-796-5, str. 6,7

Pokud však příjmy jednoho z rodičů převyšují příjmy druhého rodiče, musí se zohlednit zásada, že nezletilé dítě má právo se podílet na životní úrovni svých rodičů. V případě, že by výživné stanoveno nebylo, znamenalo by to, že v péči rodiče s nižším příjmem bude dítě žít v podstatě v nižším životním standartu, zatímco po dobu péče rodiče s vyšším příjmem bude žít nadstandartním způsobem. Tento rozdíl se přiměřeně dorovnává právě hrazením výživného ze strany rodiče s vyšším příjmem.

8.7.1.3 Výživné k nezletilým dětem při společné péči rodičů

Podstatou společné péče je, že se o otázkách týkajících se dítěte rodiče dokáží dohodnout a to včetně otázky výživného. V případě společné péče se výživné standardně nestanovuje.⁸⁷

⁸⁷ MENCNEROVÁ, K. Rozvod manželství, Nakladatelství C.H. Beck s.r.o., 2020 ISBN 978-80-7400-796-5, str. 8,9

9 Empirická část

Zde obohatím teoretickou práci o empirickou část, kterou jsem zpracovala kvalitativně ve formě užití případové studie. Tuto případovou studii jsem získala na odborné stáži v Krizovém centru pro děti a rodinu v Jihočeském kraji (dále jen „**krizové centrum**“). Zápisy z jednotlivých událostí nepopisují přesně děj, který probíhal v rodině a je potřeba myslet na to, že rodina nemusela podávat kompletní informace o přesném sledu událostí a aktuální situaci. Případová studie se zabývá vztahy dětí a rodičů po rozvodu, převážně rozebírá problematiku kontaktu matky s dcerami po rozvodu.

Jde o případovou studii, která popisuje případ manželů Červenkových. Příjmení dotčených osob bylo z důvodu anonymizace pozměněno. Manžel se obrací na Odbor sociálních věcí Krajského úřadu Jihočeského kraje, Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „**OSPOD**“), který mu doporučuje krizové centrum.

Níže uvádím zápisy seřazené chronologicky z těchto dvou institucí, jako první instituce vystupuje OSPOD, jako druhá instituce již zmíněné krizové centrum.

9.1 Zápis osobní konzultace, 15. 2. 2009 – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

První konzultace proběhla v OSPOD, kde manželé popisují svůj aktuální stav. Ze zápisu je jasné, že manželé mají problémy v manželství a řeší situaci týkající se vzájemného soužití, nechtějí spolu již nic budovat, nemají společné zájmy, od OSPODu jim byl zadán domácí úkol, aby si utvořili plán, jak by měl harmonogram dne ideálně vypadat, ale je zde zřejmé, že nechtějí nic řešit, protože na další schůzku již nepřišli. Manželům Červenkovým jsou doporučené schůzky v Krizovém centru.

Pro ochranu osobních údajů jsem změnila veškerá jména zúčastněných osob.

Manželé Červenkovi

Jméno: p. Červenková

Bydliště: Písek

Věk: 39

Povolání: Masérka – spolčnice

Jméno: p. Černoch

Bydliště: Písek

Věk: 45

Povolání: OSVČ – zednické práce

Jména dětí

Nikola, rok narození 2003

Alena, rok narození 2004

Manželé přicházejí společně. Řeší situaci týkající se vzájemného soužití jako partnerů a rodičů.

Paní Červenková je na rodičovské dovolené. Mají 2letou a 3letou dceru, paní studuje v Plzni VŠ. Pan Červenka pracuje jako OSVČ zednické práce. Žijí společně v domě manželova otce, ona pochází z Ukrajiny.

Paní si našla mladšího přítele, o manželovi hovoří jako o „nule“, on ji zase kárá za vedení domácnosti a péči o děti. Nechce jí tolerovat nevěru, ona v něm již nevidí přitažlivého muže. Paní sděluje, že se manžel již nestará o dům, ve kterém žijí, nemá žádné koníčky, které by je spojovaly ani nic společně nebudují – ona pak nemá chuť doma nic dělat. (Byl vidět zájem o společnou tvorbu něčeho). Pan Červenka popisuje, že je pro něj důležité věcem předcházet + cítit pocit zodpovědnosti – tento pocit je důležitý i pro ni. Společně se shodují, že je důležité, aby děti měli oba rodiče.

Byl zadán domácí úkol:

Vytvořit si plán, jak by měl jejich harmonogram dne ideálně vypadat. Další schůzka dohodnuta za týden 25. 1. v 10 hod.

25. 1. – nepřišli

1.1. Zápis osobní konzultace, 23. 9. 2014 – Krizové centrum

Manželé Červenkoví přicházejí do krizového centra společně, paní nezvládá péči o děti a zároveň studium na vysoké škole, nachází si mladšího přítele, proto utíká do ciziny. Po návratu je již rozvedená, ale nemůže se vrátit domů na Ukrajinu, proto souhlasí s tím, aby se p. Červenka staral o děti, zároveň chce zintenzivnit kontakt s dcerami, ale manžel jí v tom nepodporuje.

Klienti: Manželé Červenkovi

2001 – sňatek

2002 – 1. dcera – paní studuje VŠ

2004 – 2. dcera

2008 – paní nezvládá péči o děti a zároveň studium na vysoké škole, proto utíká na 4 měsíce do ciziny, odjíždí do Velké Británie, kde se převážně žíví v erotických službách jako masérka a společnice. Po návratu z Velké Británie je již rozvedená, ale nemůže se vrátit domů. Proto souhlasí s tím, aby se p. Červenka staral o děti, který bydlí ještě společně se svou sestrou a otcem ve společném domě. Paní chce zintenzivnit kontakt s dcerami, ale dívky k matce nechtějí, dcery se stydí za svou matku a ani otec dcery nemotivuje, aby se s matkou opět začaly vídat. Paní je zoufalá, neví, jak dcery přesvědčit, aby se s ní začaly vídat. Také pomýšlí na střídavou péči.

9.2 Další postup

Mezitím OSPOD žádá krizové centrum o podání aktuální zprávy o průběhu spolupráce rodičů s nezletilými dětmi.

1.1. Krizové centrum – první část zápisů

9.2.1 Zápis z osobní konzultace, 7. 10. 2014

Zápis uvádí, že děti žijí stále u otce a ten brání styku dětí s matkou.

Zpráva ve věci nezletilé Nikoly a Aleny

Dosud uskutečňované kontakty v krizovém centru pro děti a rodinu v Jihočeském kraji: 3× individuální konzultace s charakterem krizové intervence s p. Červenkou

1× individuální konzultace s p. Červenkou

1× párová konzultace s oběma rodiči

1× individuální konzultace pro p. Červenkou – pan Červenka ten den se bez omluvy nedostavil na plánovanou párovou konzultaci

Muž se po předchozím kontaktování klientkou do krizového centra neobjednal. Děti matka neviděla – předávání dětí probíhá stejně. (Muž odjede autem, a dcery zavře doma, matka stojí před domem). Asistence policie ČR – do toho se vložila i švagrová a začala křičet a vyhrožovat policii ČR, následně dcery začaly plakat a ani policie ČR s tím nic neudělala. Děti se šly schovat domů.

Matka žádala již úpravu styku několikrát, ale zamítli vždy, akorát prý zvýšily alimony.

Na orgánu sociálně-právní ochrany dětí jí prý nechtějí rozumět, napíšu s ní návrhy a doporučíly jí do krizového centra, nejsou schopni manžela donutit, aby začal s krizovým centrem spolupracovat

Výstupy z konzultace

- 1. styk s dětmi neprobíhá*
- 2. manžel nespolupracuje*
- 3. doporučení – občanská poradna zavolá, co zjistila*

9.2.2 Další zápis z osobní konzultace, 7. 7. 2015

Z tohoto zápisu je zřejmé, že matka nejedná s úřady, má dluhy na alimentech a záznam v rejstříku trestů.

Cíl konzultace: mapování aktuální situace

Obsah konzultace:

V říjnu 2014 šla matka na naše doporučení do občanské poradny a tam prý byla velká fronta, takže nezjistila nic. Je vedena na úřadu práce, protože má v rejstříku trestů záznam o dluhu na alimentech. Nechtějí jí zaměstnat. Doporučuji opět občanskou poradnu, nebo kontakt na soudu, jestli je možné vydat rozhodnutí, kde bude potvrzeno, že dlužnou částku zaplatila v červnu 2014, přestože záznam bude do prosince 2015. (od září 2015 bude muset opět platit výživné 3000,- Kč, na které nemá a bude opět v dlužích) Občanská poradna doporučila také návrh na zvýšení výživného. Bude tam moci zprostředkovaně vyslechnout doporučení právníka.

Situace v rodině je téměř stejná, jako před půl rokem. Dcery matka neviděla, ony prý někde vypovídaly, že jí nechťejí vidět. Manžel dcery ke kontaktu nepřipravuje, manipuluje je a do toho se také přidává švagrová. Orgán sociálně-právní ochrany dětí byl u matky doma, výsledkem je prý nevhodné prostředí – byt 3+1, v jednom pokoji ona, v dalším otec matky a ve třetím nájemníci-muži z Ukrajiny.

Výstup z konzultace:

- 1. kontaktovat občanskou poradnu – kvůli rejstříku trestů + návrh na snížení alimentů*
- 2. počkáme, až přijde rozhodnutí*
- 3. průběžně se informovat ve škole nebo u lékaře*

Popis dosavadní spolupráce

P. Červenková byla v období od r. 2015 do r. 2016 s pracovníky krizového centra v intenzivním kontaktu. Proběhlo několik konzultací plánovaných a několik neplánovaných, kdy přišla p. Červenková bez objednání. Většina konzultací měla charakter krizové intervence. V rámci konzultací p. Červenková opakovaně sdělovala svůj požadavek obnovit kontakt s oběma dcerami, argumentovala svou stabilizací a vyřešením např. bytových podmínek. Na základě toho byl přes OSPOD kontaktován pan. Červenka a byla mu nabídnuta pomoc a spolupráce při hledání možností, jak dlouhodobě nepříznivou situaci v rodině zklidnit a nastavit kroky k jejímu možnému zlepšení. Pro p. Červenku i pro p. Červenkovou byla nabídnuta společná konzultace, která se uskutečnila 27. 11. 2015.

9.2.3 Následující zápis z osobní konzultace, 27. 11. 2015

Na začátku této části konzultace je patrné, že pan Červenka s paní Červenkovou se snaží spolu komunikovat a domluvit se na setkávání dcer. Po vstupu sestry pana Červenky do jednání se situace zhorší a pan Červenka oznámí, že nebude spolupracovat s krizovým centrem.

V rámci konzultace byli rodiče i přes jasné rozpory a neshody schopni spolu komunikovat a výstupem byla dohoda o společném setkání dcer, otce a matky na vánočních trzích. Rodičům byl nabídnut rodinný terapeutický program Rozvodem bez

újmý, jehož nový běh začínal v lednu 2016. Paní Červenková byla okamžitě velmi motivovaná do programu nastoupit, pan Červenka se nevyjádřil, ale účast přímo neodmítl. Na další párovou konzultaci se p. Červenka již nedostavil. Dne 7. 12. p. Červenková popsala setkání na vánočních trzích jako celkem vydařené, dcery, zejména mladší Alena s ní komunikovala, na Aleně byla prý vidět radost, že matku vidí. Za přítomnosti otce dcery neměly tendenci před matkou utíkat, snesly její přítomnost, společně obcházely stánky na náměstí, matka jim kupovala různé drobnosti. Poté si otec dcery odvedl k autu a s dcerami odjel. Stanovisko p. Červenky k průběhu setkání pracovníci krizového centra nemají, p. Červenka se na párovou konzultaci nedostavil.

Po intervenci OSPODU se oba rodiče dostavili na závaznou zahajovací, tzv. nultou schůzku programu Rozvodem bez újmy dne 19. 1. 2016 (schůzka se koná bez přítomnosti dětí, za přítomnosti dalších rodinných příslušníků). Pan Červenka přišel za doprovodu své sestry, p. Carbochové, která měla velký zájem sdělovat pracovníkům celou historii a postoj otce a dětí a důrazně požadovala vysvětlení postupu krizového centra a toho, proč se krizové centrum snaží dávat rodiče opět dohromady a děti nutit do kontaktu s matkou. Paní zřejmě neměla dostatečné informace o cílech programu od bratra a záměry setkávání měla zkresleny a tím narušoval průběh a cíl setkání. Z tohoto důvodu pracovníci p. Carbochové nabídli a po domluvě si s ní rezervovali konzultaci dne 9. 2. 2016. Paní Carbochová se však na plánovanou konzultaci nedostavila.

Na 1. setkání rozvodem bez újmy dne 2. 2. 2016 přišla již jen p. Červenková, p. Červenka s dcerami se bez omluvy již nedostavil, ani pracovníkům krizového centra žádným jiným způsobem svůj záměr nesdělil. P. Červenku kontaktovali pracovníci krizového centra sami, ale p. Červenka jim oznámil, že do programu nenastoupí, k velkému zklamání p. Červenkové. Od té doby nebyli pracovníci krizového centra s nikým v kontaktu.

Závěr:

Podle sdělení obou stran dcery matku odmítají, pokud se matka pokusí s dcerami kontaktovat sama (např. čeká u školy), u dcer se objevují až panické stresové reakce – reagují útekem, kdy hrozí reálné riziko, že vběhnou např. pod projíždějící auto. V přítomnosti otce ale obě dcery kontakt s matkou strpěly, s matkou v rámci možností i komunikovaly, na mladší dceři matka pozorovala jistý zájem. Rodiče shodně uvedli, že

jsou schopni do určité míry spolu komunikovat a bez přítomnosti dcer se i určitou formou občas vídají.

Od té doby se v krizovém centru uskutečnily tyto kontakty:

30. 5. 2016 – individuální konzultace pro Nikolu

16. 6. 2016 – párová konzultace pro rodiče – pan Červenka se nedostavil, konzultace proběhla pouze pro p. Červenkovou

24. 6. 2016 – náhradní termín párové konzultace – ani jeden z rodičů se bez omluvy nedostavil

9.2.4 Osobní konzultace s nezletilou Nikolou, 30. 5. 2016

Pan Červenka přivedl na konzultaci třináctiletou Nikolu, které se nechtělo do krizového centra, protože nevěděla, co zde bude řešit a hlavně se zde nechtěla setkávat s matkou. Další návštěvu odmítla, protože se za svou rodinu stydí.

Ještě před konzultací měl p. Červenka potřebu řešit, s kým byla konzultace domluvena a protestoval proti tomu. Byl upozorněn, že toto není vhodné řešit před Nikolou a že nyní je prostor pro ni.

Dívka přichází na konzultaci nemotivovaná, je introvert, uzavřená, do krizového centra se jí nechtělo, nebyla srozuměna s tím, proč sem má jít a bojí se, že bude nucena se zde setkávat s matkou. Po vysvětlení, že do toho jí nikdo nutit nebude, ale zde v krizovém centru je prostor, aby mohla mluvit, o čem bude sama potřebovat, bylo patrné uvolnění, ale i tak vyjádřila přání, že podruhé přijít nechce.

Při konzultaci bylo použito diagnosticko-terapeutické pískoviště, jehož účelem bylo budování sebe podpory a zdrojů a Nikola si mohla sama vybrat, které obsahy zvolí. U Nikolky je patrné značné negativní sebepojetí v souvislosti s rodinnou situací (myslí si, že jsou sociální případ).

Doporučení:

Doporučujeme, aby Nikola dále docházela do krizového centra, aby společně s psychologem mohla budovat zdravé sebepojetí a rozvíjet osobnostní kompetence, které v důsledku rodinné situace sezdají být utlumené.

Po konzultaci s Nikolou pracovnice ještě hovořily s p. Červenkou. Ten setrval v negativním nastavení a opakovaně vyjadřoval nesouhlas s docházením dcer do krizového centra. Zdá se, že na důvod nastavení spolupráce – tedy poskytnout podporu Nikole s možností zpracování si minulých negativních prožitků v terapeutickém procesu – pan Červenka dosud nenahlédl. Zároveň odmítl možnost přijít na domluvený termín párové konzultace s p. Červenkovou s tím, že s matkou dětí již nic řešit nebude.

9.2.5 Osobní konzultace s matkou, 16. 6. 2016

V této konzultaci matka řeší materiální potřeby obou dcer. O starší dceři Nikole přemýšlí, vnímá, co dcera prožívá a své vlastní potřeby během konzultace nechává stranou.

Paní Červenková přichází připravená na párovou konzultaci, přináší rukou psaný návrh mimosoudní dohody, zároveň nějaké věci pro dcery – kombinézu na lyže a knihy. Oproti minulým sezením je patrný rozdíl v tom, že matka hodně a téměř výhradně řeší potřeby obou dcer a následně sděluje své konkrétní představy a plány, jak by mohla potřeby dcer naplňovat.

Matka se projevuje empaticky vůči oběma dětem, popisuje, že zejména o starší dceři Nikole teď hodně přemýšlí, vnímá, co dcera nyní prožívá a v jakém se nachází nastavení. V porovnání s informacemi o aktuálním psychickém nastavení Nikoly jsou matčina hypotézy hodně blízko realitě. Své vlastní potřeby nechává matka během konzultace stranou.

Doporučení:

Pokračovat v terapeutické péči o Nikolu, nařídít rodičům spolupráci s krizovým centrem v rámci párových, individuálních či skupinových konzultací. Do budoucna podle aktuální situace zvážit možnost zařazení do terapeutického programu Rozvodem bez újmy či podporovaných setkávání.

9.3 Požadavek Okresního soudu v Jihočeském kraji o zaslání zprávy o spolupráci z Krizového centra

Ve věci nezletilé Nikolý Červenkové, 9. 4. 2017

Žádám o zaslání zprávy z krizového centra pro děti a rodinu v Jihočeském kraji a Vaší spolupráci ve věci styku nezletilé s matkou – sjednané termíny s rodiči, průběh setkávání, časové možnosti dalších termínů o letních prázdninách. Děkuji za spolupráci

9.4 Požadavek Orgánu sociálně-právní ochrany dětí o zaslání zprávy o spolupráci z Krizového centra

Ve věci nezletilé Nikolý Červenkové a Aleny Červenkové

Žádáme Vás tímto o podání aktuální zprávy o průběhu spolupráce s rodiči nezletilých ve Vašem centru. Zpráva bude určena pro účely sociálně-právní ochrany dětí.

Dne 6. 6. 2016 se bez předvolání dostavila na OSPOD Nikola Červenková a u vedoucí oddělení sděluje, že dále nechce, aby musela chodit do krizového centra. Nikola na dotaz sděluje, že byla v pondělí na schůzce v krizovém centru, byla u paní Pavlíný a v krizovém centru se jí nelíbilo. „Dělala jsem tam takové blbosti a vlastně nevím, proč bych tam měla chodit.“. Nikola na dotaz uvádí, že si myslí, že je to kvůli mamce a že jí tam někdo kvůli mamce poslal. Ona se ale s mamkou vídat nechce, nechce jí potkat, a proto do krizového centra chodit nechce.

Nikola byla po celou dobu jednání komunikativní, při zmíenkách o matce se ale vždy zarazila. Matku vnímá velmi negativně, bylo vidět, že jí situace velmi trápí. Ke konci jednání dokonce předala vlastními slovy napsanou zprávu – proč nechce chodit do krizového centra. – k tomu uvádí, že to napsala, jak to cítila, je trochu paličatá a vlastně není, zda to napsala správně. Uvádí, že to psala sama, protože se jí ta schůzka v krizovém centru nelíbila a i proto dnes přišla. Nikola má strach, že pokud bude chodit do krizového centra, tak jí budou nutit, aby se vídala s mamkou, ale ona se s ní opravdu vídat nechce.

Návrhy, doporučení:

S Nikolou byla současná situace projednána. Nikole bylo vysvětleno, že do krizového centra nechodí kvůli mamce, ale protože vztah s mamkou nefunguje. Neznamená to ale, že jí někdo bude nutit, aby se s mamkou vídala, pokud ona sama opravdu nebude chtít, může říci, že se s mamkou vidět nechce. Nikole vzhledem k věku bylo vysvětleno, jak to chodí u soudního jednání, že si mamka může podat návrh k soudu a o tom pak musí soudce rozhodnout. I proto je nutné znát její stanovisko a názor a i proto by bylo dobře, aby do krizového centra chodila i nadále a mohla si o tom s p. Pavlínou popovídat. Nikole bylo vysvětleno, že její názor pak bude u soudu vysvětlen právě skrze zprávu OSPODU a KC.

Domluveno, že Nikola do krizového centra znovu přijde, že dá p. Pavlíně „šanci“ si s ní o věcech týkajících se matka popovídat. Další schůzku mají naplánovanou na začátek července, tedy za měsíc, tam Nikola přijde.

S pozdravem Magistrát města v Jihočeském kraji, odbor sociálně právní ochrany dětí

9.5 Dopis od nezletilé Nikoly pro Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Níže uvádím dopis, který Nikola poslala na OSPOD, protože již se nechtěla nadále se stýkat s matkou a také nechtěla chodit do krizového centra.

Proč nechci chodit k psychologce do krizového centra

Moc mi to vadí, protože nechci, aby krizové centrum znovu rozebíralo minulost, protože už nechci myslet na mámu a poslední dobou jsem byla ráda, že od ní mám klid, ale teď se mi ty hrozné vzpomínky vrací.

Když jsem byla u psychologky v krizovém centru, tak jsem měla dávat do pisku, který představoval ostrov, různé postavičky (lidi, zvířata, které byly vystaveny na skříních), které mám ráda a se kterými si rozumím. Samozřejmě, že mámu jsem tam nedala. Všechny tyhle věci mi připadaly moc dětské a zbytečné a cítila jsem se tam trapně, blbě a že si o mě ta slečna myslí, že jsem divná.

Když se mě ptala, jestli bych se s ní chtěla takhle vídat, povídat si s ní a hrát si v dětské herně, řekla jsem jí přesně tohle: „No nevím, asi spíš ne“. Tohle jsem jí říkala 2×, a tak jsem si teda myslela, že tahle věc je již uzavřená a do krizového centra už chodit nemusím. Ale když jsem zaslechla, jak si ta slečna povídá s mým tatškou, tak plánoval další termín setkání, který je hned na začátku prázdnin.

Teď každý večer přemýšlím a někdy i brečím kvůli tomu, že se doba krátí a čas utíká a za chvíli je tu zase návštěva psychologky a kdo ví, třeba tam půjdu zase potom a zase potom a co když dojde k tomu, abych se začala normálně bavit s mámou? Tohle já teda nechci, já se bojím a nechci s ní nic mít společného, nechci jí už nikdy vidět a to kvůli tomu, co mi všechno udělala, jako např. volala na mě policisty, obvinila mě z toho, že jsem jí ukradla 70 tisíc a chtěla na nás zavolat psi a spoustu dalších věcí. K vůli tomuhle

všemu už jí nikdy nechci vidět a taky nechci, aby se krizové centrum pokoušelo mě dát s mámou dohromady, protože nechci a mám k tomu své důvody.

Krizové centrum pro mě není žádná pomoc, ale je to mnohem horší než lepší. Nechci tam chodit, ale co mám tedy udělat, abych tam už nemusela jít?

Nikola Červenková, 6. 6. 2016

9.6 Krizové centrum – zápisy ze dvou osobních konzultací s nezletilou Nikolou

Nikola se dostavila na osobní konzultaci. Hlavním tématem bylo, zda bude spolupracovat a docházet do krizového centra. Přislíbila spolupráci a prohlásila, že tomu šanci dá.

Nikola přichází pozdě kvůli soudu, máme na sebe méně času. Usměvavější než minule, je to prázdninami. Vypadá víc spolupracující, možná se jí ulevilo tím soudem. Dívá se do země, sedá si na kraj.

Řešíme její dopis a jak je to s docházením do krizového centra – nebylo to tu tak špatné, ale nechce se mi sem chodit, je přesvědčená, že je to povinnost a že je to kvůli mámě. Mluvíme o tom, k čemu by to mohlo být – mohla by se vypovídat a ulevilo by se jí. Když zjistila, že to není povinné, spíš chodit nechce. Motivuji jí, aby tomu dala šanci, ale jestli opravdu nechce chodit, nutit jí nebudu, stejně by to k ničemu nevedlo. Souhlasí, že tomu šanci dá.

Její zakázka: Jestli se nějak nedá udělat, aby Alena nemusela chodit k mamce. Na OSPODU řekla, že by jí to tolik nevadilo tam chodit, ale sestře řekla, že ji už vidět nechce. Asi se musela přeríct. Musí se jí na to zeptat - reflektuji, že ona také nerada, když se jí někdo vyptává. Anebo možná má jiný názor. Zvláštní výraz v očích. – stroj. Nikdo jiný to nezařídí. Reflektuji, že to musí být těžké, když to leží na ní. Taťka říká, že s tím nic udělat nelze. Ujišťuji jí, že mám mlčenlivost a že i ona má své soukromí a nemusí se jí vyptávat ani sestra ani táta.

Zakázka: mohla by se vypovídat a ulevilo by se jí. Výstup z konzultace: navázala se, nyní že už bude chodit ze své vůle. Další termín setkání 1. 8.

Nezletilá Nikola si stále nepřeje docházet do krizového centra, protože je to pro ní podle jejích slov spíše stres, než pomoc a necítí se tam dobře. Spolupráce je proto ukončena.

Konzultace 1. 8.

Nikola přichází pozdě, tváří se utrápeně, opět si sedá na kraj židle a kouká do země. Nechtělo se jí sem, nemá nic k řešení. Prázdniny OK, těší se do Chorvatska. Alena teď k mamce nešla, protože byla nemocná a jít tam nechce a asi ani nepůjde. Nikola neví, jestli musí a co se bude dít, když tam nepůjde, papír od soudu ještě nepřišel.

Tři přání – aby se už nikdy nemusela vidět s mamkou, aby nemusela chodit do krizového centra, aby se dobře učila.

Energie – když mluví o tom, jak se perou se sestrou a tři přání

Se sestrou se perou kvůli blbostem. Snaží se, aby to neviděl taťka, nebo někdo jiný, to by pak o ní mohli říct, že není tak hodná. Ale prání se je vlastně normální.

Nikola chodí na trubku, klavír a na bojové umění (se sestrou, nápad tety).

Alena chodí na koně, to ale Nikolu nebaví.

Nedokáže říct, v čem je dobrá, ani očima někoho jiného, ani na sestře. Nechce to ale zkoumat.

Zkoumám zdrojové osoby – kdyby někdy v budoucnu potřebovala něco řešit – šla by za babičkou, nebo její dcerou, nebo za tetou, popř. za svojí dobrou kamarádkou ze školy (s tou se teď nevidí, bydlí daleko). O otci nemluví.

Výstup z konzultace: Krizové centrum je pro ní spíš stres než pomoc. Má nízké sebevědomí, ale nechce na tom pracovat. Nechce sem chodit, nemá nic k řešení.

Další termín: spolupráce ukončena

9.7 Komunikace mezi Orgánem sociálně právní ochrany dětí a krizovým centrem

9.7.1 Požadavek o podání zprávy o průběhu schůzek v Krizovém centru

Ve věci nezletilé: Nikolý Červenkové, Aleny Červenkové

Žádáme Vás tímto o podání aktuální zprávy o průběhu spolupráce s rodiči nezletilých ve Vašem centru.

Dle rozsudku Okresního soudu ze dne 19. 4. 2017 je matka oprávněna se spolu s výše uvedenými nezletilými stýkat v krizovém centru pro děti a rodinu v Jihočeském kraji, vždy v rozmezí šesti měsíců za podmínek a v termínech, které zařízení určí, na žádost otce, který zařídí i účast nezletilých a o termínech vyrozumí matku písemně min. 14 dnů před datem setkání.

Zpráva bude určena pro účely sociálně-právní ochrany dětí.

9.7.2 První zpráva o spolupráci s rodiči nezletilých od Krizového centra

V krizovém centru proběhla dvě setkání, konkrétně 11. 6. 2018 – kontakt matky s nezletilou Alenou a 16. 7. 2018 s nezletilou Nikolou. (Schůzka s Nikolou byla přesunuta z důvodu jejího školního výletu).

U obou schůzek byl přítomen i otec dívek p. Červenka, neboť dívky si jeho přítomnost přály.

Matka se v kontaktu s dívkami hodně snaží navázat spolupráci, mívá připravená témata, o kterých by spolu mohli mluvit. Ne vždy je ale její příprava zcela na místě (např. přinesla do krizového centra živou kočku). Její snaha však nebývá ze strany dívek přijímána pozitivně. Paní Červenková navrhuje také např. společné výlety, zájezd k moři, ale dívky vše odmítají.

Obě dívky dávají zřetelně najevo nechuť k setkání s matkou, neprojevují snahu navázat hovor. Dávají najevo, že setkání přečkají, když musí, ale více kontakt s matkou nechtějí rozvíjet. Na otázky matky odpovídají, i když neochotně, s pracovníky krizového centra však komunikují bez problémů. Alena se jeví vůči matce více ofenzivně, z jejích odpovědí je cítit despekt. Naopak Nikola působí spíše uzavřeně a staženě, mluví velmi potichu, odpovídá po delších pomlčkách.

Při poslední návštěvě se objevilo konfliktní téma – neplacení alimentů ze strany matky, do kterého vstupoval i pan Červenka, který jinak byl pouze přítomen a do hovoru nijak nezasahoval.

Další kontakt je naplánován na 26. 11. 2018

9.7.3 Druhá zpráva o spolupráci s rodiči nezletilých od Krizového centra

V krizovém centru proběhla setkání v termínech

26. 11. 2018 – Alena s matkou (za přítomnosti otce).

6. 12. 2018 – Nikola s matkou (termín byl posunut z důvodu školní akce).

Paní Červenková se na schůzky vždy včas dostaví, je připravená, má naplánovaná témata k hovoru, přenese drobné dárky, snaží se s dívkami navazovat kontakt. Tentokrát přinesla rodinné fotografie, které dcerám ukazovala.

Dívky o ně však neměli příliš zájem. Celkově je průběh setkání opakovaně takový, že dívky mlčí, odpovídají jen na důraznější vyzvání, dávají najevo nechuť a nezájem. Je na nich patrná nervozita a neklid. Nechtějí si dárky od matky převzít, odcházejí ihned po uplynutí domluvené hodiny.

Paní Červenková opakovaně projevuje zájem o rozšíření styku s dívkami, stála by o častější kontakt. Další termín kontaktu zatím není domluveno.

9.8 Rozsudek jménem republiky

Okresní soud v Jihočeském kraji jednal o změně úpravy poměru k nezletilým dětem a úpravě styku s matkou. Soud rozhodl o styku matky s dětmi v krizovém centru 2× ročně. Jednalo se také o výživném a povinnost otce poskytovat matce informace o nezletilých.

Okresní soud v Jihočeském kraji rozhodl předsedkyní senátu ve věci péče o nezletilou Alenu a nezletilou Nikolu v řízení o změně úpravy poměrů k nezletilým (péče a výživy) a úpravě styku.

I. Soud návrhy matky na změnu péče a výživy nezletilých Nikoloy a Anety o snížení výživného zamítá.

II. Matka je oprávněna se spolu s nezletilou Nikolou a Alenou stýkat v krizovém centru v Jihočeském kraji dvakrát ročně, vždy v rozmezí šesti měsíců za podmínek a v termínech, které zařízení určí, na žádost otce, který zajistí i účast nezletilých a o termínu vyrozumí matku písemně min. 14 dnů před datem setkání.

III. Otec je povinen poskytovat matce informace o nezletilých, jejich zdravotním stavu, školní docházce a prospěchu, zájmové a sportovní činnosti a o celkovém vývoji dětí minimálně 1x měsíčně.

Otec s návrhy matky na změnu péče a výživy nesouhlasil.

Usnesením Okresního soudu bylo ustanoveno znalcem z oboru školství a kultury, z odvětví psychologie a pedagogiky zpracovat znalecký posudek a zodpovědět následující otázky: jaká je charakterová struktura osobnosti obou rodičů, jejich předpoklady pro péči a výchovu nezletilých a posoudit osobnosti nezletilých.

V řízení soud přezkoumal komplexně rodinné poměry a snažil se o vyhodnocení aktuálního stavu a nastavení poměrů do budoucna s ohledem na nejlepší zájem dětí.

V řízení bylo zjištěno, že obě nezletilé jsou plně saturovány v péči otce, otec za pomoci svých rodinných příslušníků naplňuje veškeré potřeby dětí. Děti jsou v péči otce spokojené a prospívají. K matce mají odmítaví postoj, nepřejí se s ní stýkat, ani ji vidět.

V současné době není v zájmu dětí, aby byly ke styku s matkou nuceny. Jakákoliv forma nátlaku by mohla vést k úplnému zavržení matky.

Soud na doporučení znalce upravil pouze minimální kontakt matky s dětmi a to dvakrát ročně, formou asistovaného styku za přítomnosti odborníka v neutrálním prostředí krizového centra pro rodinu a děti v Jihočeském kraji.

Otci soud uložil povinnost podávat matce pravidelné informace minimálně 1x měsíčně o nezletilých, jejich zdravotním stavu, prospěchu, chování, zájmových činnostech a všech důležitých událostí v životě nezletilých a to písemně vždy nejpozději do posledního dne v měsíci.

Návrhy matky na změnu péče a výživy soud zamítl, jako nedůvodné. Co se týká návrhu matky na snížení výživného na částku 200,- měsíčně pro obě nezletilé, soud podotýká, že vyživovací povinnost je prvořadou povinností rodiče, na zabezpečení potřeb

děti a na jejich výživě se musí podílet dle svých možností, schopností, finančních a majetkových poměrů a aktuálních potřeb nezletilých.

9.9 Krizové centrum – třetí část zápisů

9.9.1 Zpráva o asistovaných kontaktech Aleny a Nikoly s matkou

Paní Červenková přichází na konzultaci připravená, s dárky, ale dcery zůstávají pasivní, nechtějí s matkou více mluvit a sbližovat. Oba rodiče se spolu snaží bezkonfliktně komunikovat.

V krizovém centru bylo původně domluveno setkání dívek s matkou na 8. 8. 2019. Tento termín však přišla paní Červenková již předem zrušit a odůvodněním, že tou dobou bude v zahraničí.

Ze strany krizového centra byl poté nabídnut nový termín 28. 8., který byl zaslán panu Červenkově s tím, že bylo předpokládáno, že bude informovat matku (jak je jeho povinností).

Na domluvený termín se ale dostavil jen otec s dcerami, paní o termínu nevěděla. Pan Červenka jí neinformoval, neboť se domníval, že o termínu ví od krizového centra. Na místě byl tedy domluven termín pro Nikolu 5. 9. 2019 a pro Alenu 1. 10. 2019. Pan Červenka informoval paní Červenkovou ihned z krizového centra telefonicky.

S Nikolou tedy proběhlo setkání 5. 9. Dostavila se sama bez doprovodu otce. Paní Červenková byla na setkání pečlivě připravena, přinesla různé materiály, knihy, dárky. Snažila se aktivně dceru k hovoru motivovat, podporovat, chválit za úspěchy. Její snahou je dozvědět se co nejvíce o dceři, zároveň jí informovat o tom, jak ona žije, co ji zajímá, o příbuzných na Ukrajině, ale Nikola však neochotně odpovídala na kladené otázky, zůstávala uzavřená a pasivní.

Po skončení setkání měla paní Červenková prostor na zhodnocení setkání. Stejně tak s Nikolou proběhl následně rozhovor pro zklidnění a zhodnocení. Paní Červenková byla podpořena, ať zkusí s dívkami navázat kontakt např. přes e-mail. Vzhledem k tomu že Nikola odjela na roční pobyt do Německa, toto může být vhodné období alespoň pro částečné sblížení.

Alena se dostavila na plánovaný termín v doprovodu otce, který se také účastnil společné konzultace. Alena se ale držela zpátky, nechtěla matce odpovídat na otázky, nechtěla, aby věděla, kam chce jít na školu, atd. Na setkání přesto vládla relativně dobrá atmosféra, paní Červenková se hodně držela zpátky a snažila se o vstřícný přístup. Oba rodiče jsou schopni spolu poměrně bezkonfliktně komunikovat, což samo o sobě může být pro dceru pozitivní zkušenost.

Paní Červenková vyjadřuje nespokojenost s tím, že termíny setkání s dcerami jsou málo časté a nedodržuje se půlroční pravidelnost. Toto je ale povinností pana Červenky, domloutvat setkání včas a s předstihem.

Další termín zatím není domluven.

9.9.2 Zpráva ve věci Nikolý a Aleny a nezdařilý pokus setkání paní Červenkové s dcerami

Krizové centrum kontaktovalo pana Červenku v červnu 2017 s tím, že má soudně určený asistovaný kontakt s dcerami v krizovém centru a chtěla domluvit termíny. Paní Červenkové byl dán termín na schůzku pro rodiče 4. 7. 2017.

Následně kontaktoval krizové centrum písemně pan Červenka s tím, že termín ruší, neboť termíny na asistované kontakty má s krizovým centrem domloutvat on a že se sám ozve. Pan Červenka poté kontaktoval krizové centrum 1. 7. 2017 e-mailem s žádostí o zprostředkování schůzky dětí s matkou.

Termíny byly nastavené takto:

25. 9. – proběhla pouze příprava otce, matka se nedostavila

2. 10. – přípravná schůzka s paní Červenkovou

16. 10. – přípravná schůzka s panem Červenkou

30. 10. – setkání dětí s matkou

9.9.3 Průběh setkání p. Červenkové s dcerami

Paní Červenková i přes finanční obtíže přinesla na setkání s dcerami domluvené na 4. 12. 2017 dárky. Dcery dárky odmítly, celou dobu setkání byly uzavřené, s matkou

nekomunikovaly. Paní Červenková byla vstřícná, dcerám nic nevyčítala. Dcery setkání ukončily.

Paní Červenková přišla na setkání včas a připravená. Pro každou z dcer přinesla velkou tašku různých věcí a dárků. (oblečení, suvenýry, drobné dárky, sladkosti). Po celou dobu se snažila s dcerami mluvit, ptala se jich, jak se mají, nabízela různé aktivity, co by mohly během setkání dělat, nabízela i setkání mimo prostor krizového centra. Obě dívky byly po celou dobu silně v negativním nastavení, veškeré matčiny nabídky odmítaly. Alena byla více v odporu a vůči matce konfrontační, Nikola byla spíše nejistá, smutná, chvílemi i plačtivá.

I přesto, že byla matka ve velmi obtížní a nelehké situaci a nedařilo se jí proniknout přes bariéru odmítání obou dcer, pracovnice krizového centra nezaznamenala za celou dobu setkání z její strany nevhodné chování vůči dcerám.

Naopak se snažila být stále vstřícná a nic dcerám nevyčítala. Setkání proběhlo celou hodinu, na závěr se již Nikola vyjádřila, že by chtěla setkání ukončit. Dárky si od matky nevzaly.

Domníváme se, že při frekvenci setkání 1× za půl roku není šance na jakýkoliv posun ve vztahu matka – dcery

Za krizové centrum: pracovnice krizového centra

9.10 Situace v rodině k roku 2017

Manželé jsou rozvedeni. Dcery bydlí u otce a starší dcera sama od sebe občas navštěvuje matku, která bydlí v sousední vesnici.

9.11 Osobní vyjádření k případové studii

Situace v takových rodinách je velmi složitá. Mateřská role matky u dcer nebyla zcela naplněna. Není zde vyloučena i traumatizace dětí dlouhodobým konfliktem.

Na základě analýzy a syntézy zprostředkovaně opatřené případové studie lze konstatovat, že cílem snahy krizového centra o zařazení rodiny do terapeutického programu bylo poskytnout rodičům bezpečný prostor pro komunikaci a dětem umožnit korektivní zkušenost s matkou za přítomnosti otce v neutrálním prostředí za odborného vedení pracovníků krizového centra.

Z hlediska dlouhodobého psychického a citového vývoje dívek je velmi důležité mít vyřešený vztah s matkou. V případě, že budou dívky i nadále vyrůstat s pocitem, že jim ze strany matky hrozí nebezpečí a že je jejich matka špatný člověk, hrozí jim nepřijetí jejich ženské role a celoživotní problém s identifikací s touto rolí. Z toho mohou v dospívání a v dospělosti pramenit psychické i citové problémy i psychosomatická onemocnění, např. mohou trpět depresemi, mít problém ve svých vztazích, apod. Naopak kdyby se dívkám umožnilo zpracovat si traumata a přijmout to, že matka sice není ideální, v minulosti dělala chyby, ale o dcery stojí a má je ráda, pak by bylo za určitých podmínek i možné nastavit pro dcery bezpečný kontakt s matkou.

9.12 Výstupy a doporučená opatření na základě analýzy případové studie

- **Urychlení komunikace mezi OSPOD a krizovým centrem**

Z případové studie je patrná zdlouhavá komunikace mezi OSPOD a krizovým centrem. Ač bylo zápisů z krizového centra mnoho, nevedly k urychlení a řešení vzniklého sporu. Podle mého názoru by měla mít krizová centra větší pravomoce a jejich spolupráce a jednání s OSPOD by měla být intenzivnější.

- **Účast nezletilých dívek ve skupinovém programu s dalšími dětmi**

Z mého pohledu by pro nezletilé dívky byla přínosná i účast ve skupinovém programu v rámci psychoterapeutické péče s dalšími mladistvými a dospívajícími či jiné podobné péče. Přítomnost dalších dětí by mohla být obohacující, v dívkách by mohla posílit pocit sounáležitosti a pocitu, že rozvod rodičů řeší i ostatní děti. Dívky by se tak necítily středem pozornosti, získaly by názory a pohled ostatních dětí na věc rozvodu a pravděpodobně by se zapojily do diskuse a sdílení pocitů ve skupině.

- **Podpora ze strany příbuzných nezletilých dívek**

Myslím si, že pro další zdravý vývoj dívek je nezbytné, aby měly dívky podporu ze strany příbuzných. To znamená, aby je např. motivovaly v dalších návštěvách krizového centra a také v tom, že s psychologem mohou mluvit o věcech, které je trápí a pomohou jim tak budovat zdravé sebevědomí.

- **Realizace primárních preventivních aktivit zaměřených ke školským zařízením (základním školám)**

Obecným přínosem pro nezletilé děti a celkově naši společnost by podle mého názoru bylo, kdyby pracovnice OSPODU pořádaly besedy s dětmi na ZŠ, kde by jim více přiblížily svou činnost a nastínily jim tak možnosti pomoci při těžkých situacích. Informace o tom, že nějaké instituce a formy kvalifikované pomoci existují, dostávají žáci na většině škol jen minimální. Osobní kontakt by byl velikým přínosem. Zapojení krizového centra do besed by jistě umocnil přínos jak pro děti, tak i pracovníky OSPOD.

Závěr

Hlavním cílem práce z pohledu nestranné pozorovatelky bylo objasnit rozvod manželství v době, kdy se řeší péče o nezletilé dítě a porozvodové uspořádání z hlediska účinné právní úpravy „de lege lata“. Vedlejším cílem bylo z psychologického hlediska zjistit, co nezletilé dítě během rozvodu prožívá a jaké fyzické i psychické následky z tohoto procesu mohou vznikat.

Základ naší společnosti tvoří rodina a oba rodiče mají stejná práva a povinnosti jak sociálně-ekonomické, tak při výchově dětí. Při zakládání rodiny si mnozí neuvědomují důležitost naplňování všech jejích funkcí. Funkce rodiny je důležitá nejenom ve vztahu k dětem, ale i manželé by měli o svůj vztah pečovat. Dávají vzor svým dětem, které v prosperující rodině citově a emočně nestrádají a následně je dán předpoklad pro fungování dalšího manželství.

Třetí kapitola se zabývá rozvodem, příčinami a vlivem na nezletilé děti. Je třeba si uvědomit, že každá manželská krize má negativní vliv na psychiku dítěte. Většina rodičů se snaží skrýt své problémy před dětmi, ale děti poznají, že mezi rodiči není něco v pořádku a chtějí vědět o věcech a událostech, jenž se jich týkají. Chtějí se k situaci vyjádřit a podílet na řešení. Při takovém postupu by dítě bylo ušetřeno strachu a úzkosti. Tento závěr vyplývá z případové studie, kde manželé neberou ohledy na děti a upřednostňují své vytyčené cíle. Rodiče při rozvodovém řízení spolu nekomunikují a děti do vzniklé situace vůbec nezapojují. Snaží se naopak děti dostat na svou stranu a očernit protějšek. Na základě prostudované literatury a vlastních zkušeností jsem přesvědčena, že je velmi důležité s dětmi s přihlédnutím k rozumovým schopnostem o rozvodu hovořit.

Za největší přínos práce lze považovat zjištění, že pokud děti neztrácí pocit bezpečí, citovou vazbu k rodičům a mají i nadále v rodičích oporu, tak jsou schopny se s rozvodem rodičů relativně dobře vypořádat, aniž by na ně měl rozvod dlouhodobý dopad. Ze zprostředkovaně opatřené a analyzované případové studie vyplývá, že čím menší věk dítěte, např. 0 až 6 let, tím lepší a rychlejší vypořádání se s rozvodem rodičů.

V některých případech může být tedy rozvod menším zlem než život v neustálém stresu. Rodičům, kteří prochází manželskou krizí, lze doporučit, aby včas navštívili např. manželskou poradnu, jelikož v době krize je pro manžele velice těžké věcně a bez emocí

mezi sebou komunikovat. Zkušený pracovník by manželům pomohl zodpovědět otázku, zda je jejich manželství již nenapravitelně rozvráceno, nebo jde pouze o krizi, kterou lze vyřešit a s jejím řešením by jim byl nápomocen.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BERGER, M., GRAVILION I. *Když se rodiče rozvádějí*, Portál s.r.o., Praha 2011, ISBN 978-80-7367-843-2
2. EVERET, C. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*, Přeložila BAKOVÁ, H., Praha: Talpress, 2000, ISBN 80-7197-169-3
3. HRUŠÁKOVÁ, M. *Rodinné právo v aplikační praxi*, Praha 2000, ISBN 80-7179-293-
4. HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, 2 aktualizované vydání, Praha Computer Press, 2003, ISBN 80-7226-981-X
5. CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*, Grada Publishing, spol. s.r.o. 2002, ISBN 80-247-0217-7
6. KUBIČKA, L. *Psychologie školního dítěte a jeho výchova v rodině*, Praha, Státní zdravotnické nakladatelství 1963, Místo uložení: Moravská zemská knihovna v Brně, Signatura, PK – 0021, 745-63
7. LENGEROVÁ, J. *Rozvod? Rozvod!, aneb jak, proč a jestli vůbec se rozvést bez pomoci*, Praha: Road 1992, ISBN 80-85385-04-X
8. MATĚJČEK, Z. *Děti, rodina a stres*, Praha: Galén 1994, ISBN 80-85824-06-X
9. MATĚJČEK, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*, Praha: Grada 2002, ISBN 80-247-0332-7
10. MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, Praha, Portál 1994, ISBN 80-85282-83-6
11. MENCNEROVÁ, K. *Rozvod manželství*, Nakladatelství C. H. Beck, s.r.o., 2020, ISBN 978-80-7400-796-5
12. SMITH, H. *Děti a rozvod*, Přeložila LOUPOVÁ, H., Praha, Portál 2004, ISBN 80-7178-906-2
13. ŠEVČÍK, L. *Vyznejte se v rodinném právu*, Albatros Media a.s., ISBN 978-80-265-0221-0
14. ŠMÍD, O. *Rozvod manželství*, Nakladatelství Leges, spol. s.r.o., 2013, ISBN 978-80-87576-66-3
15. TEYBER, E. *Děti a rozvod*, První vydání, Praha 2007, ISBN 978-80-7255-163-7

Elektronické zdroje

1. SEDLÁK, Rostislav (nedatováno). Rodina, funkce rodiny, historický vývoj rodiny. [online; cit. 2021-12-20]. Dostupné z WWW: <https://slideplayer.cz/slide/11192234/>
2. Ministerstvo práce a sociálních věcí (aktualizace 10. 11. 2021). Formy náhradní rodinné péče [online; cit. 2021-12-08]. Dostupné z WWW: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>.
3. Vláda České republiky (20. 7. 2018). 1,5 milionu lidí má v ČR nakročeno k závislosti na alkoholu. Pomoci mají i nové národní stránky alkohol-škodí.cz [online; cit. 2021-11-08]. Dostupné z WWW: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/protidrogova-politika/media/1-5-milionu-lidi-ma-v-cr-nakroceno-k-zavislosti-na-alkoholu--pomoci-maji-i-nove-narodni-stranky-alkohol-skodi-cz-167685/>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO, Zákon č. 94/1963 Sb, platný od 1. 1. 2014, Zákon o rodině, Ševčík, L., *Vyznejte se v rodinném právu*, Albatros Media a.s. ISBN 978-80-265-0221-0
2. ČESKO, Poručenství, Občanský zákoník, § 928-942, *Ministerstvo práce a sociálních věcí*, (aktualizace 10. 11. 2021), Formy náhradní rodinné péče, Dostupné z WWW: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>
3. ČESKO, Rozvod, Zákon o rodině, § 24, účinná do konce roku 2013, od 1. 1. 2014 úprava institutu rozvodu zakotvená v novém kodexu, (§ 755 a násl. NOZ), ŠMÍD, O., *Rozvod manželství*, Nakladatelství Leges, spol. s.r.o., 2013, ISBN 978-80-87576-66-3
4. ČESKO, císařský patent 946/1811 Sb, Občanský zákoník občanský, nabyt účinnosti 1. 1. 1812, ŠMÍD, O. *Rozvod manželství*, Nakladatelství Leges, spol. s.r.o. 2013, ISBN 978-80-87576-66-3
5. ČESKO, Zákon č. 320/1919 Sb, ŠMÍD, O., *Rozvod manželství*, Nakladatelství Leges, spol. s.r.o. 20132, ISBN 978-80-87576-66-3
6. Zákon č. 266/1949 Sb. o právu rodinném, ŠMÍD, O., *Rozvod manželství*, Nakladatelství Leges, spol. s.r.o. 2013, ISBN 978-87576-66-3

Seznam zkratek

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
KC	krizové centrum
např.	například
násl.	následně
nez.	nezletilé
NOZ	nový občanský zákoník
odst.	odstavec
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
p.	pan, paní
písm.	písmeno
popř.	popřípadě
příp.	případně
r.	roku
resp.	respektive
Sb.	sbírky
spol.	společenské
stol.	století
tj.	to je
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný
VŠ	vysoká škola
ZOR	zákon o rodině
ZPR	zákon o právu rodinném

Přílohy

Příloha č. 1 - Doklad o absolvování odborné stáže v Krizovém centru pro děti a rodinu v Jihočeském kraji dne 18. 10. 2021

Firma

**JEDNODUCHÝ PŘÍJMOVÝ
POKLADNÍ DOKLAD č.**

ze dne 20.....

Přijato od *p. Morkůz Sbiralové*

Adresa *Kosova Hora 290*

Účel platby *odb. stáž 1 den*

Kč *= 200,-* slovy *dvě set korun*

Tisk OPTYS, spol. s r.o., Dolní Zhořovice • tel.: 553 777 381, 553 777 333 • fax: 553 627 440
© OPTYS 1996 • WWW.OPTYS.CZ

 KRIZOVÉ CENTRUM
pro děti a rodinu v Jihočeském kraji
Z.ú.
Přijal: *[Signature]*
Jiráskovo nábřeží 1549/10, České Budějovice
Tel: 776 763 176, E-mail: pomoc@ditve.cz
IČ: 266 41 287 **DP 1302** RG 3/13 145393